

BORSTNEJLIKA

Dianthus barbatus L.

Ett-, två- eller flerårig, friland

Borstnejlikan blir 30-45 cm hög och lika bred. Den är vinterhärdig och blommar i juni-juli. Den kan odlas som ett-, två- eller flerårig. Borstnejlikan blommar det andra året eller efter att den blivit utsatt för en kallperiod. Den ställer inga större krav på växtunderlagets pH och i näringsrik jord blommar den rikligt. Växtplatsen skall vara solig eller lite skuggig och kalkhaltig.

Odling

Borstnejlikan kan sås i mars och planteras ut i maj-juni, 9-16 st/m². Den behöver en kall period under +5 °C för att blomma. I tyska försök har fröna hållits 8 veckor i +5 °C och sticklingar 10 veckor i +2-5 °C. Borstnejlikan kan också sås direkt på friland eller i kall bänk på försommaren. Fröbehovet är 3 g för 1000 plantor. Frömängden är ca 900 st/g. Den gror i +15 °C på två veckor. Plantorna gallras i augusti och planteras på växtplatsen med 30 cm avstånd. I tvåårig odling får plantan den kalla perioden under vintern och den blommar följande sommar. Ifall den lider av näringsbrist blommar den dåligt. Plantan förökar sig från rebor och blir därför ofta flerårig. Växtbeståndet kapas av vid roten på hösten.

Sorter

T.ex. bland de äldre sorterna är den låga sorten *Indian Carpet* en mycket fin färgblandning. *Pink Beauty* har ljusröda, enkla blommor. *Alba* är en vit sort. *Scarlet Beauty* har klarröda, enkla blommor. Dessutom finns blandningar. T.ex. av den ettåriga borstnejlikan i *Barbatus*-gruppen finns sorterna *Barbarella*, *Beauty*, *Hollandia*, *Roundabout*, *Dunnetti*, *Homeland* och *Oeschberg*.



Borstnejlika (IN)

T.ex. av *Dianthus chinensis*-hybriderna, d.v.s. sommarnejlika, finns många sorter inom gruppen *Charms*, *Parfait*, *Telstar* och *Princess*.

Skörd

Borstnejlikan skördas när de första blommorna har öppnat sig.

Användning

Borstnejlikan håller mycket bra som snittväxt, 7-10 dagar i vas.

KARDVÄDD

Dipsacus fullonum L.

Tvåårig, friland

Första året bildar kardvädden en bladrosett. Den får inte övervintra i stående vatten, för då ruttnar den lätt. Kardvädden blommar i augusti-september och blir ca 2 m hög. Den är en honungsväxt och gammal nyttoväxt.

Odling

Kardvädden har stora frön och den är lätt att så i april. Växten bildar rikligt med grobart frö i Finland. Man köper frö första och andra året, efter det odlar man frö själv. Plantorna planteras i maj-juni, men växten ger skörd andra året. Den odlas i svart plast, ca 16 plantor/m². Plantorna behöver inte stödas.

Sorter

Det säljs frön av arten utan sortnamn.

Skörd

Kardvädden skördas antingen grön då den ännu inte är färdig eller brun när den är helt färdig. I det senare fallet kan man skörda sent. Den är taggig och bör skördas med handskar på. Skördarna har varit goda.



Kardvädd (Impecta)

Användning

Kardvädden används som både färsk och torkad. Vashållbarheten är över två veckor.



Röd rudbeckia (GK)

RÖD RUDBECKIA

Echinacea purpurea (L.)

Moench

Flerårig

Den röda rudbeckian trivs på en solig eller halvskuggig växtplats i näringsrik och luftig jord. Den har stora prästkragsliknande röda blommor och blir ca 1 m hög. Den är flerårig och övervintrar ganska bra. Den blommar i juli-augusti och håller ca 5 år. Röd rudbeckia är också en medicinalväxt.

Odling

Den röda rudbeckian sås vanligen i mars och den gror bra. Det går ca 265 frön/g. Plantorna planteras ut i maj-juni. Den kan också sås senare och planteras ut först under sensommaren. Planteringstätheten är ca 30 plantor/m² och den odlas i svart plast som inte tas bort under od-

lingen. Plantorna behöver inte stödas. Växten är vanligen frisk.

Sorter

Äldre sorter är t.ex. *Purpurea* och *Pink Flamingo*. Övriga sorter är t.ex. *Alba*, *Magnus* och *White Swan*.

Skörd

Röd rudbeckia har lång blomningsperiod och den skördas under 2-3 veckor när ungefär hälften av blommorna är utslagna. Om den torkas skall blomman vara helt utvecklad. Skörden kan bli låg.

Användning

Röd rudbeckia används som både färsk och torkad. Blommorna håller 7-8 dagar i vas. Som torkad förlorar den formen, men den har en mycket fin lilaskiftande färg och därför är den omtyckt.



Röd rudbeckia (IN)

BOLLTISTEL

**Echinops bannaticus Rochel
ex Schrad. ('ritro') –
blå bolltistel**

**Echinops exaltatus Schrad. –
grå bolltistel**

**Echinops ritro L. – (sibirisk)
bolltistel**

**Echinops sphaerocephalus L. –
vit bolltistel**

Echinops bannaticus och E. ritro liknar varandra mycket och ibland kan arterna ha förväxlats. Ibland anses de vara synonymer. E. bannaticus är den som oftare har en intensivare blå färg. E. ritro är lite mindre till storleken. E. sphaerocephalus liknar E. ritro, men den förgrenar sig mindre. Bolltistlarna är fleråriga.

Den grå bolltisteln blir 90-120 cm hög och ca 60-75 cm bred. Övervintringen är god och den blommar i juli-augusti. Den trivs bäst i kalkhaltig och näringsrik djup mylla. Den tål inte stå-

ende vatten, men inte heller en torr växtplats. Växtplatsen skall vara solig eller lite skuggig.

Den blåa bolltisteln är vinterhärdig och viktigare än den grå. Den blå ger också större skördar än den gråa. De runda taggiga bollarna är sällan över 4 cm i diameter hos den blåa bolltisteln, som blir ca 1 m hög och t.o.m. mera i bra jord. Den blå bolltisteln blommar i juli och den har stålblåa till ljusblåa blommor. Bladen är matt grågröna med silverfärgat ludd på undre sidan. Man kan så ännu i juni på friland och plantorna planteras på växtplatsen i augusti-september.

Odling

Bolltistlarna förökas från frö. Fröet gror på 14-20 dagar i +15-18 °C. Det går ca 50 g frö till 1000 plantor och ca 60 frön/g. Man sår i mars och plantorna planteras i maj-juni, 9-10 st/m², för att ge ett tätt bestånd. De fleråriga växterna kan egentligen planteras när som helst under växtperioden. Äldre plantor kan delas på våren eller sensommaren. Stjälkarna behöver inte stödas. Bolltisteln odlas i svart plast och plasten tas inte bort. Man kan kapa av två tredjedelar av stjälkarna på hösten, och tidigt på våren skär man av plantorna vid roten och gödslar plantorna med sammansatta gödselmedel. Samma plantor torde ge skörd ca 8-10 år. Första året får man ingen skörd.

Sorter

Tidigare odlades en äldre violettblå sort av den blåa bolltisteln. Av den blåa bolltisteln finns bl.a. sorterna *Taplow Blue* och *Veitch's Blue*.



Vit bolltistel (GK)

Skörd

Både grå och blå bolltistel skördas när blommorna börjar slå ut, om de används som färska. Man plockar blommorna under ett par veckor då den blå färgen är som bäst. Om bolltisteln används som torkad skördas den innan den börjar blomma. När skördestadiet gått över faller blommorna sönder. Skördarna är bra.

Den vita bolltisteln innehåller illaluktande mjölkaktig vätska, som gör att man måste ha handskar på när man rör vid den.

Användning

Bolltistlarna används både färska och torkade. Vashållbarheten är 2-3 veckor. Det är blomknopparna man torkar. Torkningen tar ca två veckor. Känsliga personer kan få kliande, rodnande och svullnande hud vid beröring.



Grå bolltistel (GK)



Blå bolltistel (IN)

KÄRLEKSGRÄS

Eragrostis tef (Zuccagni)
Trotter – teff

Eragrostis tenella L. Palib. –
litet kärleksgräs

Teff böjer sig, blir över 1 m högt och behöver stöd. Teff har långa strån med långa, utdragna och sirliga ax. Växtplatsen bör vara varm. Under torra och soliga somrar blir stjälken inte tillräckligt lång och växten börjar blomma för tidigt. Teff blommar från juli till september. Litet kärleksgräs växer upprätt, blir ungefär 1 m högt och behöver ibland stöd.

Odling

Dessa ettåriga gräs sås i maj, liksom de andra prydnadsgräsen. Det behövs ca 1 g frön till 1000 plantor. Det går ca 3000 frön/g. Plantorna planteras ut i månadsskiftet maj-juni, ca 50 st/m².



Kärleksgräs (GK)



Teff (GK)

Sorter

Av teff finns bl.a. sorterna *Love Grass* och *Teff*.

Skörd

Man skördar allt på en gång med sax när axen är välutvecklade, vanligen i augusti-september. Skördarna blir bra under varma somrar.

Användning

Gräsen används som både färska och torkade.

ALPMARTORN

Eryngium alpinum L.
Flerårig

Alpmartornet blir ca 80-90 cm högt. Det har blåviolettera blommor och stjälkar. De stålblå blomkorgarna är ungefär 4 cm långa och de finns i grupper om 3-5 st. Under blommorna finns stora blåfärgade tornlika foderblad. Plantan har en djupgående pålrot. Växten blommar i juli-augusti. Alpmartornet växer bäst i en väl-dränerad djup, lucker, lätt, sand- och kalkhaltig, pH 6,5-7,0, samt fuktighetshållande jord. Växtplatsen bör vara solig och vindskyddad.

Odling

Fröätgången är ca 3 g till 1000 plantor. Det går ca 500 frön/g. För att gro kräver fröna kallbe-



Alpmartorn (GK)

handling. Helst sår man fröna på friland på hösten så att de gro på våren. Alternativt sår man på våren och fröna kylbehandlas i ett kylskåp. Fröna sås då på en tallrik, fuktas och hålls några dygn i rumstemperatur. Därefter sätts fröna i kyligt, +0-6 °C, i ett kylskåp eller i en källare för 1-1,5 månader. Genast efter att fröna har grott flyttas de till ett ljust och svalt ställe med ca +15 °C. Då alpmartornet sås på våren planteras det ut på växtplatsen i juni-augusti beroende på plantornas storlek. Planteringsavståndet är ca 30 x 30 cm. Skörd får man det andra året. I de franska alperna odlas ett alpmartornsbestånd närmare 5 år och växten kräver 80-100 dagar för att bli skördefärdig. Efter det tredje året kan alpmartorn även delas.

Sorter

Tidigare odlades en mörkblå, storblommig sort. Övriga sorter är bl.a. *Amethyst*, *Blue Star* och *Superbum*.

Skörd

Alpmartornet skördas när färgen är som intensivast och de första blommorna har öppnat sig.

Användning

Alpmartorn används både torkad och färsk. Hållbarheten i vas är 12-16 dagar. Ju tidigare plockning, desto bättre hållbarhet.

RYSK MARTORN

Eryngium planum L. Flerårig

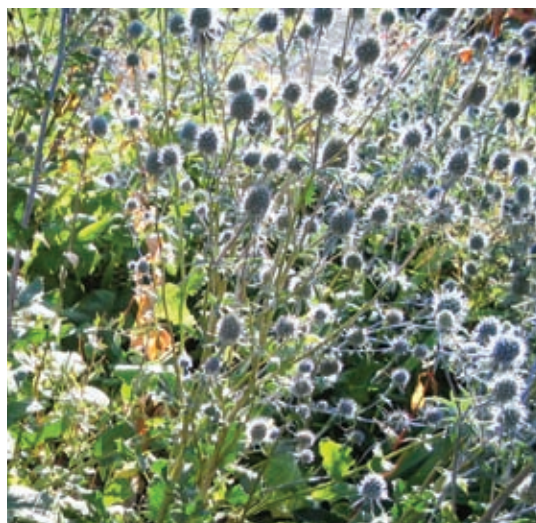
Också rysk martorn har blåfärgade blommor och stjälkar. Växten blir lite högre, ca 1 m. Stjälkarna är styva och plantan förgrenad. Den blommar i juli-augusti med stora klasar av små blå blomkorgar med taggiga gröna foderblad. Rysk martorn kräver likadan jord som alpmartornet och fröna bör vara kylbehandlade innan de sås. Den är en honungsväxt och drar till sig bin och andra insekter.

Odling

Fröatgången är ca 6 g till 1000 plantor. Det går ca 250 frön/g. Växten sås på våren och planteras ut i maj-juni, ca 20 st/m², i frodig jord endast 9 st/m². Den frösår sig själv och breder ut sig om man lämnar en del oskördad. Plantorna behöver inte stödas. De odlas i svart plast och växtbeståndet med plasten har hållit närmare 10 år. Den gödglas varje år.



Rysk martorn (IN)



Rysk martorn (IN)

Sorter

Den äldre sorten *Blaukappe* har en mycket intensiv blå färg. Det finns också frön som inte behöver kylbehandlas.

Skörd

Samma växtbestånd kan vanligen sköras 5-8 år. Rysk martorn skördas när de första blommorna

har öppnat sig och färgen är som bäst i augusti. Den bästa skördetidpunkten räcker 2-4 dagar och i soligt väder går den snabbare över. Om blommorna torkas skall de vara helt utslagna vid skörd. Skörden är bra.

Användning

Rysk martorn används som både färsk och torkad. Vashållbarheten är 12-16 dagar.

ROSENFLOCKEL

Eupatorium purpureum L. Flerårig

Rosenflockeln blir 120-180 cm hög och 90 cm bred. Den har god vinterhärdighet. Växtunderlaget skall vara kalkhaltigt, fuktigt, näringsrikt och mullhaltigt. Växten trivs på en solig eller halvskuggig växtplats. Den doftar gott.

Odling

Rosenflockeln förökas från frö eller delas och planteras på våren eller hösten. Det behövs 2 g frön till 1000 plantor. Under groningen skall fröna först hållas 2-4 veckor i +18-22 °C och i hög luftfuktighet. Därefter hålls sådden 4-6 veckor i -4 - +4 °C. Planteringsavståndet är 50-60 x 50 cm. Samma växtbestånd kan odlas 3-4 år.

Sorter

Det finns bl.a. sorten *Little Red* och det säljs frön av arten utan sortnamn.



Rosenflockel (IN)

Skörd

Rosenflockel skördas när åtminstone hälften av blommorna eller nästan alla är öppna.

Användning

Rosenflockel håller 10-16 dagar i vas.



Rosenflockel (IN)

FÄNKÅL

Foeniculum vulgare Mill.

Fänkålen är flerårig, men odlas som ettårig, eftersom den inte klarar våra vintrar. Den blir 1,2 m hög och 60 cm bred. Den blommar under sensommaren. Den påminner till utseendet om dill och sötfänkål samt har en doft av anis. Vanligen odlas fänkål för de gröna stjälkarnas och bladens skull, men om man låter den blomma används den som prydnad. Fänkål trivs i djup mull-, närings- och kalkhaltig jord. Markens pH bör vara över 6. Växtplatsen får vara solig eller lite skuggig.

Odling

Fänkål förökas från frö. Det går ca 260 frön/g. Fröna sås direkt på friland efter att marken bli-

vit varm. Fröna sås i band på 25-40 cm radavstånd. Plantsättningen tar 2-3 veckor. Fänkål gödslas måttligt efter en väl gödslad förfrukt.

Sorter

Det finns både grön- och rödbladiga sorter av fänkålen. De kan bägge användas som prydnad eller krydda. Den äldre sorten *Purpureum* har purpurskiftande blad, vilket är en god kontrast till blomställningen.

Skörd

Bladen skördas efter att blommorna utvecklats i juli-september.

Användning

Fänkål används som både färsk och torkad.



Fänkål (IN)

KLOTAMARANT

Gomphrena globosa L. – klotamarant

Gomphrena haageana **Klotzsch – guldamarant** Ettårig, kallt växthus

Klotamaranten har små kulformade blommor. Växten blir 30-40 cm hög. Den blommar i juli-september. Den kräver mycket sol och värme. Växten förgrenar sig och har ett buskigt växtsätt.

Guldamaranten blommar i slutet av augusti-oktober med mörkröda eller orangefärgade blommor. Den förgrenar sig inte så mycket. Den blir ca 80 cm hög.

Odling

Klotamaranten sås i mars. Den behöver mycket ljus och gror i +20 °C på 10-14 dagar. Växten odlas i kallt växthus. Det går ca 400 frön/g. Fröåtgången är ca 5 g till 1000 plantor. Plantmängden är 20-25 st/m² och plantorna planteras med



Klotamarant (GK)

20 x 25 cm avstånd. Klotamaranten odlas ungefär som guldamaranten. Odlingstiden är 2-3 månader.

Guldamaranten sås från frö i april. Fröåtgången är 15 g till 1000 plantor. Plantorna planteras ut i kallt växthus i juni. Planteringsstätheten är ca 50 st/m². Växten är känslig för svampsjukdomar i plantstadiet och även senare. Vid hög kontinuerlig fuktighet kan plantorna vissna bort. Svampsjukdomarna måste ibland bekämpas. Växten kan också angripas av bladlöss. Den tål inte stående vatten. Guldamaranten odlas i över +4 °C.

Sorter

Av klotamaranten finns det julröda och orangefärgade sorter samt blandningar. Den äldre sorten *Pink* är ljusrosa och *Dark Purple* är mörk violett. Dessutom finns bl.a. sorterna *QIS White*, *QIS Rose* och *Buddy*.

Av guldamaranten finns t.ex. den äldre sorten *Flashing Light*, som är julröd och den blir ca 30 cm hög.

Skörd

Klotamaranten skördas när blommorna är runda. Alla stjälkar kan då kapas av på en gång vid roten och sorteras. Vid lång odlingskultur plockas stjälkarna en och en. Den ger bra skördar.

Guldamaranten skördas när blommorna är runda och kulformade. Den ger skörd under en lång period och ju mera man plockar, desto större blir skörden och desto mera förgrenar växten sig. Den lämpliga skördetidpunkten räcker ungefär en vecka. Skörden blir inte stor.

Användning

Klotamarantens snitthållbarhet är ca 10 dagar. Den används också torkad.

KVASTRISP

Goniolimon tataricum (L.)

Boiss

Flerårig

Kvastrisp är flerårig och planthöjden är ca 50 cm. Den övervintrar bra, utom på platser med stående vatten. Sandiga sluttningar är bra. Den trivs i nästan alla jordar, men bäst i sand. Kvastrisp har vita blommor och den blommar under andra hälften av juli. Under dåliga år kan blomningen eventuellt utebli. Om det är alltför blåsigt, sällan dock i Finland, vill växtbeståndet lägga sig.

Odling

Kvastrisp sås från frö i mars i växthus. För 1000 plantor behövs 2 g frö. Fröna groor vanligen bra, men man får inte ha alltför fuktigt i sålådor eftersom plantorna då lätt kan angripas av växtsjukdomar. Plantorna växer långsamt. Från sådd



Kvastrisp (GK)

till skolning tar det ungefär tre veckor. Plantorna planteras ut i maj-juni, ca 9 st/m², med ca 40 x 40 cm avstånd. Den håller ungefär 5 år, d.v.s. tre skördeår i bädden. Den kan angripas av mögel under odlingen och blomman blir då brun.

Sorter

Det säljs frön av arten utan sortnamn.

Skörd

Man kan få en liten skörd redan andra året efter plantering. Full skörd får man det tredje året efter plantering. Blommorna skördas som fullt utslagna, de öppnar sig inte senare. Skörden sker inom en vecka.

Användning

Kvastrisp används främst som torkad. Som färsk har den lång hållbarhet.

SOMMARSLÖJA

Gypsophila elegans Bieb.

Ettårig

Sommarslöjan är ettårig och den blir ca 40 cm hög. Den blommar i juli-augusti med vita blommor.

Odling

Sommarslöjan sås i mars-april. Frömängden är 2000 st/g. Den groor på tre veckor i +15 °C. Plantorna planteras i maj-juni, ca 30 st/m². Den kan också sås direkt på friland i maj-juni, frömängden är då ca 35 g frön för 100 m. Växten är vanligen frisk.

Sorter

Bland de äldre sorterna har *Covent Garden* vita blommor och den blir ca 40 cm hög. Sorten *Rosea* är rosenröd och den blir 40-50 cm hög. Sorten *Purpurea* är purpurröd. Övriga sorter är bl.a. *Crimson*, *Monarch White* och *Red Cloud*.



Sommarslöja (GK)



Skörd

Man skördar hela stjälken med rot när största delen av blommorna är utslagna. Roten klipps av efter buntning. Sommarslöjan ger bra skörd.

Användning

Sommarslöjan används färsk i sommarbuketter. Den håller ca en vecka i vas och är känslig för etylen.

BRUDSLÖJA

Gypsophila paniculata L.

Flerårig

Brudslöjan är flerårig och övervintrar normalt bra, utom i lerjordar. Växten blir ca 1 m hög och den blommar i juli-augusti. Den har en pålrot som lätt går av i lera p.g.a. tjäle. Växtplatsen bör vara varm och solig. Jorden skall vara genomsläpplig. Brudslöjan skall odlas i en djup, kalkrik och väl-dränerad lätt jord. Den tål inte våta jordar, men skall ha jämn fuktighet. Torv, sand och kalk kan tillsättas i jorden. pH-värdet hålls vid 6,5-7,5. Den odlas på ett soligt ställe. Brudslöjan reagerar för lång dag, den kritiska dagslängden är 16 timmar.

Odling

De enkla sorterna förökas vanligen från frö. Det går ca 2 g till 1000 plantor och ca 1000 frön/g. Fröna täcks inte och de gror i +15 °C på 2-3 veckor. Brudslöjan sås i mars-april i växthus och planteras ut på friland i maj-juni, ca 15 plantor/m² i svart plast. Växttiden är 2-3 månader. Den ger skörd andra året efter sådd. Plantorna kan delas efter 3-4 år och de bör årligen övergödas med NPK-gödsling.

De dubbla sorterna förökas bäst från stamsticklingar på försommaren. Vid förökning tar man toppsticklingar av vegetativa plantor. Sticklingslängden är 8-10 cm. Rötter utvecklas på 3-4 veckor. Rotade sticklingar kan förvaras i kyl i 3-5 månader. Plantorna dör ut med tiden och växtbeståndet håller ungefär fyra år (5-8 år). Den gödglas först det andra året. Utomlands har hjärtbladsmögel (*Phytophthora cactorum*) förekommit på brudslöja.

Sorter

Blommorna är antingen enkla eller dubbla. En äldre vit sort blir ca 1 m hög och har ca 50 %



Brudslöja (GK)

dubbla blommor. Den äldre sorten *Baby's Breath* är dubbel och blir ca 90 cm hög. Också en äldre sort *Snowflake* är dubbel och blir 1 m hög. Övriga sorter är bl.a. *Bristol Fairy*, *Flamingo* och *Perfecta*.

Skörd

Stjälkarna skördas när största delen av blommorna är utslagna. Blommorna kan också skördas när 1/3 av dem är utslagna, men då måste kvistarna sättas i vatten med hållbarhetsmedel över natten. Hela blomman skärs av och kan torkas stående eller hängande. Den säljs per kvist eller enligt vikt.

Användning

Brudslöjan används som färsk snittblomma i sommarbuketter. Den håller ca en vecka i vas och flera veckor i kyllager. Den kan också torkas.

SOLROS

Helianthus annuus L.

Ettårig

Växtplatsen får vara solig, varm och skyddad för vind. Solrosen behöver god jordmån men sparsam gödsling. Den trivs i kalkhaltig jord med pH-värdet 5,5-6,0. Den skall inte odlas på fuktiga platser eftersom den inte tål stående vatten.

Odling

Solrosen är en av de få växter som sås direkt ut på fält på 3-4 cm djup. Man sår med 20 cm plantavstånd i raden. Radavståndet kan variera mellan 25 och 35 cm, beroende på såmaskinens typ och metoderna för ogräsbekämpning. Frömängden är 15-25 st/g. Till 1000 plantor behövs

ca 100 g frö. Vid direktsådd behövs 80 g per 100 m. I fältmässig odling för fröproduktion och radsådd är fröåtgången per hektar 5-8 kg, beroende på beståndets täthet. Planttätheten är ca 100 000 - 140 000 växter per hektar. Fröna gror på två veckor i +15 °C. Radavståndet varierar beroende på maskin. En snabb och jämn plantbildning förhindrar uppkomsten av ogräs. Plantorna är stora och ogräsen rensas mekaniskt med traktorsockerbetshacka i ett tidigt skede.

Näringsrik jord behöver endast sparsam gödsling. Växten kan behöva stöd. Solrosen är inte speciellt utsatt för skadeinsekter, men ängsstinkflyet kan skada tillväxtpunkten i plantstadiet. Bomullsmögel och gråmögel kan förstöra blommhuvudet på sensommaren. Blomningstiden varierar beroende på sådd. Om den sås i maj blommar den i juli. Om man vill ha tidig skörd drar man upp plantorna.



Solros (IN)



Solros (IN)

Sorter

Av äldre sorter används som snittväxter främst de lägre sorterna *Holiday* som blir 120 cm hög, *Floristan* ca 100 cm hög och *Valentine* 150 cm. Övriga sorter är *Bismarckianus* 300 cm, *Giganteus* 300 cm, *Abendsonne* 200 cm, *Sungold* 150 cm, *Sungold Dwarf* 60 cm och *Teddy Bear* 40 cm. Blomfärgen varierar från gul till brunaktig. De lägre sorterna behöver inte stödas. Bland övriga sorter kan nämnas *Autumn Beauty* och *Ikaros*.

Skörd

Solrosen skördas en och en ungefär varannan dag. Blommorna skall vara nästan helt utslagna. Solrosen ger bra skördar.

Användning

Solrosblommorna används som både färsk och torkade, men de är svåra att torka. De är lämpliga i stora buketter eller som solitärer. Vashållbarheten är 6-10 dagar. Fröna kan också torkas till fågelfrön.

HEDBLOMSTER

Helichrysum arenarium (L.)

Moench

Flerårig

Hedblomstret är en stenpartiväxt som växer på torra ställen. Växten övervintrar bra på en torr och sandig plats. Den tål inte stående vatten. Plasten tas bort andra året och därefter sprider växten sig till en matta. Den blir ca 30 cm hög och blommar i juli. Hela växten doftar.

Odling

Man sår hedblomstret i mars-april och planterar ut det i svart plast i maj-juni, ca 20 plantor/m². Planteringstätheten är beroende av hur snabbt man vill ha ett tätt växtbestånd. Till 1000 plantor behövs 0,25 g frö. Fröna är små och man behöver inte täcka dem. Plantorna kan lätt ruttna i en för fuktig sålåda. Vanligen gror fröna lätt. I laboratorieförsök har optimigröningstemperaturen varit +25 °C. Frönas grobarhet sjunker på tre år till hälften. Från sådd till skolning tar det ca tre veckor. Hedblomstret kan också lätt förökas med sticklingar.

Skörd

Plantorna ger skörd från och med andra året efter planteringen. Full skörd får man det tredje året efter planteringen. Stjälkarna skördas en och en innan blommorna är helt utslagna, de öppnar sig när de torkat. Hedblomstret ger en säker och bra skörd.

Användning

Hedblomster används som både färsk och torkad. Växten är lämplig till kransar eftersom stjälken är böjlig också som torkad.

STINKETERNELL

Helichrysum foetidum L.

Moench

Ettårig

Stinketernellen har litet frö. Fröna sås i mars-april och utplanteras i maj-juni, ca 20 st/m² i svart plast. Växten blommar i augusti-september med gula blommor i klase. Den blir ca 50 cm hög och har en stark lukt eller doft.

Skörd

Växten skördas när blommorna är halvt utslagna ungefär en gång i veckan under en månad. Skörden blir inte så god under en sommar med dåligt väder.

Användning

Stinketernellen används mest som torkad och den starka lukten minskar vid torkningen.



Stinketernell (GK)

RABATTETERNELL

Helichrysum petiolare Hilliard & B.L.Burt Ettårig

Rabatteternellen odlas som ettårig eftersom den inte är vinterhärdig i Finland. Den blommar i juli-augusti och blir ca 30 cm hög och 60-90 cm bred. Växtunderlaget får vara ganska kalkrikt, näringsrikt, lätt och genomsläppligt. Växtplatsen skall vara solig eller lite skuggig.

Odling

Rabatteternellen sås i mars-april och planteras ut i maj-juni med 45-60 cm avstånd. I hemträdgårdar kan man föröka den från vegetativa sticklingar på försommaren eller från delvis förvedade sticklingar på sensommaren. Tillväxten hämmas ifall man inte gödslar tillräckligt. Rabatteternellen är en ständigt grön växt. Den är gul, låg och ullig.

Sorter

Sorter är bl.a. *Limelight*, *Microphylla*, *Roundabout*, *Silver Mist* och *Variegata*.

Användning

Rabatteternellen används torkad.

BERGETERNELL

Helichrysum thianshanicum Regel Flerårig

Bergeternellen är en stenpartiväxt, som blommar med gula blommor i juni. Den liknar hedblomster och kattfot, men blir bara 15-20 cm hög. Den har en stark curryliknande doft.

Bergeternellen sås i mars-april och planteras i maj-juni, ca 20 plantor/m². Fröna gror i +20 °C på 10-20 dagar och plantorna kan skolas efter 4-6 veckor från sådd. För 1000 plantor behövs 1/2 g frön och fröna skall inte täckas. Odlings-tiden är ca 4 månader. Den odlas inte i svart plast och brukar hålla ca 5 år. Den bildar mattor. Odlingstemperaturen skall helst vara ca +15 °C.



Bergeternell (GK)

Sorter

Sorten *Goldkind* odlas.

Skörd

Bergeternellen skördas under en vecka innan blommorna är helt utslagna.

Användning

Bergeternellen är låg och används som torkad till påsk. Som färsk är den lämplig i små binde-rier och kransar.



Ekorrkorn (GK)

EKORRKORN

Hordeum jubatum L. Ettårig

Växten blir 40-60 cm hög och axet är ca 10 cm långt. Axen är gröna med lång rosa-violett borst längst ut. Ekorrkornet blommar i juli-augusti och det räcker ca 100 dagar från sådd till ax.

Odling

Om ekorrkornet dras upp från plantor sås det i början av maj och planteras ut i slutet av maj, ca 60-70 plantor/m². Frömängden är 600 st/g. Fröåtgången är ca 5 g/1000 plantor. Det självsår sig. Ekorrkornet är vanligen en frisk växt.

Sorter

En äldre sort har ljusgröna ax med rödaktiga ändor.

Skörd

Ekorrkornet skördas i juli och har en skördeperiod på 3-4 veckor. Det skördas var tredje dag och ger bra skördar om man hinner plocka växterna en och en. Stjälkarna plockas när axen är slutna innan vippan utvecklats.

Användning

Ekorrkorn används främst som färsk snittväxt. Växten är lätt att torka, men den går lätt sönder efter torkning eftersom axen öppnar sig när de är torra.

FUNKIA, BLÅLILJA

Hosta sp. Tratt.

Flerårig

Inom Hosta-släktet odlas många arter som rabattväxter och i böcker beskrivs arternas egenskaper i detta avseende. Däremot finns det just inte uppgifter om deras lämplighet till snitt fastän de dekorativa bladen troligtvis kan användas i buketter.

Odling

Plantorna blir 45-90 cm höga och 60-90 cm breda. De har i allmänhet god vinterhärdighet och blommar i juni-juli. Växtunderlaget skall vara fuktigt, genomsläppligt och näringsrikt med mycket organiskt material. Växten ställer inga större krav på växtunderlagets pH. Växtplatsen kan vara solig eller skuggig.

Äldre plantor kan delas på våren eller sensommar. Planteringsavståndet är för de kraftigtväxande

de arterna 60 x 60 cm, för de medelkraftigt växande 40-50 x 40 cm och för de svagt växande 25-30 x 30 cm. Man gödslar på våren med sammansatta gödselmedel. Sniglar kan skada bladen. Samma växtbestånd kan hållas i 6-10 år.

Arter och sorter

I äldre frökataloger nämns Hosta sieboldiana Elegans-Strain, Hosta ventricosa och Hosta New Hybrids som lämpliga till snittväxter.

Rabattväxter, av vilka det finns många sorter, som klarar sig i Finland är bl.a.:

Hosta fortunei, blomsterfunkia, av vilken det finns åtminstone nio olika former och av dem är de allmännaste.

Hosta fortunei 'Stenantha', med ljusa blågröna blad.

Hosta fortunei 'Aurea' ('Albopicta Aurea'), med gulvita och gröngula blad.

Hosta fortunei 'Obscura', med mörkgröna matta glänsande blad.

Hosta fortunei 'Hyacinthina', med blågrå blad.



Funkia (IN)

Hosta lancifolia, höstfunkia, med mörkgröna blad.

Hosta undulata 'Erromena', julifunkia, har ljusare gröna och större blad än H. lancifolia.

Hosta undulata 'Albomarginata', har gulvita blad.

Hosta sieboldiana, daggfunkia, har blåskiftande blad och lilablå blommor.

Hosta sieboldiana 'Elegans', har blad som skiftar i mörkare blått än H. sieboldiana.

Hosta 'Elata', tuvfunkia, har blad som växlar från ljusblågrönt till mörkgrönt.

Skörd

Bladen skall vara väl utvecklade och saftspända vid skörd.

Användning

Vashållbarheten är 6-12 dagar.



Funkia (GK)

VEJDE

Isatis tinctoria L.

Tvåårig

Vejden är en tvåårig stor solitär växt. Första året bildas endast en bladrosett. För att den skall blomma behöver den en kall period. Andra året bildas en ca 2 m hög blomstängel. Den blommar i början av augusti med gula blommor. Den övervintrar bra och växer även vild i Finland. I USA och Kanada anses den vara ett giftigt ogräs för boskap.

Odling

Vejden sås i slutet av april och planteras i maj-juni, ca 20 st/m², om den odlas i svart plast. Den kan också odlas utan svart plast. Vejden hör till kålfamiljen och kan eventuellt angripas av samma sjukdomar och skadedjur.



Vejde (GK)

Sorter

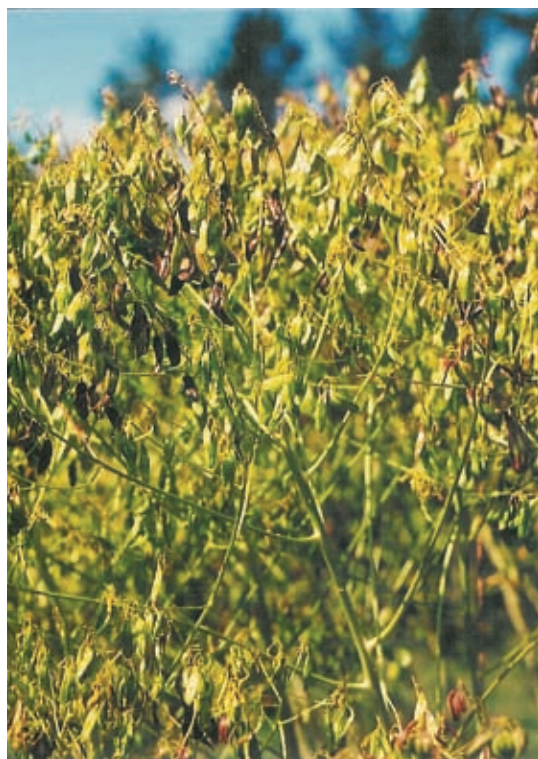
Det säljs frön av arten utan sortnamn.

Skörd

Det bildas ca 10 blomställningar per planta som blir färdiga ungefär samtidigt och alla skördas på en gång. Vejden ger bra skörd.

Användning

Av vejden använder man fröställningen, som skördas efter blomningen. Fröna får bli en aning mörka innan de skördas eftersom formen då håller bättre. Vejden kan användas som färsk eller torkad. Den är en speciell växt p.g.a. sin storlek och används inte så allmänt.



Vejde (GK)

HARSVANS

Lagurus ovatus L.

Ettårig

Harsvansen blir 40-50 cm hög. På strået finns ett ljust och ovalt ax med ull och det anses vara ett av de vackraste gräsen. Växten är grågrön. Den blommar från juli tills frosten kommer.

Odling

Harsvansen kan sås direkt på växtplatsen i maj och det tar ca 100 dagar från sådd till axgång. Vid direktsådd är fröbehovet ca 10 g/100 m. Frömängden är 1600-3300 st/g. Man kan också så fröna i april och plantera ut plantorna i maj-juni, ca 30 st/m². Till 1000 plantor behövs ca 2 g frö. Harsvansen kräver förhållandevis lite gödsling. Den trivs på en solig plats i välldrä-



Harsvans (GK)

rad jord. Växtunderlaget skall vara näringsrikt och kunna bevattnas under torra perioder.

Sorter

Det finns sorter som blir ca 25 eller 40 cm höga.

Skörd

Harsvansen skördas ett och ett genast när ståndarknapparna börjar synas på nedre delen av axen. Den skördas från slutet av juli till hösten. Den ger vanligen bra skörd.

Användning

Harsvansen används både färsk och torkad. Vashållbarheten är 5-7 dagar. Den har bra hållbarhet som torkad.



Guldäxing (GK)

GULDÄXING

Lamarckia aurea (L.) Moench

Ettårig

Guldäxingen blir 15-20 cm hög. Den har ca 5 cm långa och 0,5-1,5 cm breda ensidigt växande ax. Färgen varierar från grönt till guldgult.

Odling

Guldäxingen är ett ettårigt gräs, som kan sås direkt på friland i maj-juni. För att man skall få mera ax rekommenderas plantupptrivning. Då kan man så i maj och plantera ut plantorna i slutet av juni, ca 50 st/m², eller 20-25 cm radavstånd och ca 10 cm mellan plantorna. Fröet gror på två veckor. Det tar ungefär tre månader från sådd tills axen är utvecklade. Guldäxingen är vanligen en frisk växt. Gräsväxterna behöver lite gödsling.

Skörd

Guldäxingen skördas i juli-augusti då axen fortfarande är gröna. Om axen blir guldgula förlo-
ras kvaliteten som torkad och axen går sönder. Skördeperioden är ca en vecka. Hela växtbeståndet skördas på en gång med sax. Gräset faller sönder om skördeperioden infaller för sent och det märks på att axet fått en mörk färg. Under varma höstar kan man få en skörd till, ifall man skördat tidigt första gången. Guldäxingen ger vanligen bra skördar.

Användning

Guldäxingen används som både färsk och torkad i små buketter och arrangemang. Den färska stjälken kan vara för kort för binderier. Guldäxingen torkas oftast hängande, fastän utseendet skulle bibehållas bättre i stående ställning.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia Mill. Flerårig

Lavendeln är flerårig, men den övervintrar inte alltid bra. Den blommar i juli. Blommorna är oansenliga och hela växten har en stark doft. Lavendeln blir med tiden en ca 50 cm hög vedartad halvbuske. Växtunderlaget får vara sandblandat och vattnet får inte bli stående. Lavendeln trivs på en torr och varm växtplats.

Odling

Lavendeln förökas i april från frö, som ibland kan gro dåligt. Till 1000 plantor behövs 5 g frö. Fröna grov bäst i mörker och plantupptragningen kan ta en månad. Om fröna inte grott efter 3-4 veckor behövs en kylperiod på 15-30 dygn (-4 till +4 °C). Plantorna planteras i maj-juni, ca 25 st/m², med 25 x 25 cm planteringsavstånd. Det slutliga plantavståndet får vara större eftersom en del plantor dör under vintern. I odlingen används svart plast. Växtbeståndet förnygras ibland genom att man kör över det med en liten

slättermaskin. Då lämnas en liten stubbe kvar. Lavendeln kan också förökas från sticklingar. Den gödglas måttligt. Växtbeståndet kan ibland angripas av svamp- och virussjukdomar.

Sorter

Sorter för odling är bl.a. *Alba*, *Hidcote*, *Munstead* och *Rosea*.

Skörd

Lavendeln blommar andra året efter plantering, men det är de äldre plantorna som ger en större skörd. Normalt plockas stjälkarna en och en. Lavendeln skördas under ett par veckor och blommorna skall vara helt utslagna. Den ger bra skördar.

Användning

Både lavendelblommor och bladverk doftar både som färska och som torkade. Doften kan vara mycket stark för överkänsliga personer. Hela växten används som torkad. Blommorna och stjälken torkas separat.



Lavendel (GK)



Lavendel (IN)

SOMMARMALVA

Lavatera trimestris L. Ettårig

Sommarmalvan blir 60-120 cm hög och ca 45 cm bred. Den blommar under hela växtperioden. Den är en ettårig växt som inte övervintrar på friland. Namnet trimestris betyder 3 månader. Den trivs bäst i en näringsrik och mullhaltig jord. Växtplatsen skall vara solig, sommarmalvan trivs inte i skugga. Den tål regn och är en honungsväxt.



Sommarmalva (IN)

Odling

Sommarmalvan kan sås direkt på friland i maj-juni. Plantupptragning föredras och man sår då i mars-april och planterar ut plantorna i maj-juni. Frömängden är 110-160 st/g. Till 1000 plantor behövs ca 15 g frö. Groningstiden är 7-12 dagar i +15 °C. Plantavståndet får vara ca 40 cm. Plantorna får inte stå för tätt och de gödglas i samband med bevattningen.

Sorter

Bland de äldre sorterna är *Mont Blanc* vit och *Silver Cup* klart rosenröd. Båda sorterna blir ca 50 cm höga och de blommar hela växtperioden. Övriga sorter är bl.a. *Novella*, *Pastel* och *Ruby Regis*.

Skörd

Stjälkarna skördas när blommorna är helt utslagna.

Användning

Sommarmalvan torkas inte, utan används färsk. Den är fin i sommarbuketter och har bra vashållbarhet.

EDELWEISS

Leontopodium alpinum Cass. Flerårig

Edelweiss är en flerårig stenpartiväxt. Den blir ca 15-30 cm hög. Den blommar i juli, utom de nyplanterade plantorna som blommar i september-oktober. Vinterhårdigheten är god på de platser där den trivs. Under vintrar med stående vatten kan det uppstå skador på växterna. Edelweiss trivs i sandhaltig och genomsläpplig jord på en solig växtplats. pH-värdet får vara ca 7. Växten kan odlas länge på samma ställe.

Odling

Edelweiss förökas från frö och man kan samla frön själv. Fröet är litet och för att man skall få jämn sådd kan fröna blandas i fin sand. Fröplantorna är heterogena och plantorna blir olika. Frömängden är 7500 st/g. Fröna gror i +15 °C på 2-3 veckor. För 1000 plantor behövs 1 g frö. Fröna behöver inte täckas och de gror vanligen bra. Såningslådorna får inte vara för fuktiga. Från sådd till skolning tar det ungefär 4 veckor. Fröet sås i mars-april och plantorna planteras ut i maj-juni, ca 9 st/m², med ca 20 x 20 cm planteringsavstånd. Edelweiss odlas i svart plast. Förökning med sticklingar sker på våren. Skotten skärs av just vid eller under markytan. Plantorna kan också delas på våren sedan de stått på växtplatsen i 3-4 år. Samma växtbestånd håller åtminstone 5-6 år. Speciellt under våren hämmar häftiga regn tillväxten. Under regniga perioder kan man tillsätta grus vid roten för att hindra vattenuppsamling.

Sorter

Det finns bl.a. sorten *Mignon*. Växten har silvergrå blommor och blir 10-25 cm hög.



Edelweiss (IN)

Skörd

Första året kan man sent på hösten få en skörd, då är också marknadsföringen lätt. Den har en



Edelweiss (GK)

plockningstid på tre veckor. Stjälkarna plockas en och en ett par gånger i veckan. Edelweiss plockas genast när högbladen, som omger blommorna, fått en bra vit lyster eller när de gröngula blommorna just har slagit ut. Den ger bra skörd.

Användning

Edelweiss ger en liten skörd sent på hösten det första året. Färgen och formen bibehålls vid torkning. Den är bra som både färsk snittväxt och som torkad, t.ex. i kransar. Den torkas upp och nedvänd under 10-14 dagar. Vashållbarheten är 1-2 veckor.



Rosenstav (IN)

ROSENSTAV

Liatris spicata (L.) Willd. Flerårig

Rosenstaven odlas på en solig eller halvsuggig växtplats. Jorden skall vara genomsläpplig. Växten blommar i juli-augusti.

Odling

Rosenstaven sås i mars-april och planteras i maj-juni. Den gror i +18-20 °C på 20-30 dygn. Frömängden är 250 st/g. Fröbehovet är 10 g/1000 plantor. Rosenstaven kan också förökas genom sidoknölar och delning av rotknölar.

Sorter

Den äldre sorten *Goblin* blir 40-50 cm hög och den är axlik med purpurviolett blomställning.



Rosenstav (GK)

Sorten *Floristan Violett* blir 90 cm hög. Övriga sorter är bl.a. *Alba*, *Floristan Weiss* och *Kobold*.

Skörd

Rosenstaven skördas när de översta blommorna har öppnat sig. Blommorna öppnar sig uppifrån nedåt.

Användning

Rosenstaven håller 7-14 dagar i vas. Den är känslig för etylen.

KLIPPSTÅNDS, SPIRSTÅNDS, TRETALIG GULLSTAV

Ligularia dentata
(A.Gray) Hara – klippstånds

Ligularia przewalskii
(Maxim.) Diels – spirstånds

Ligularia stenocephala
Matsum. & Koidzumi –
tretalig gullstav
Fleråriga

Klippstånds övervintrar bra. Växten blir 90-120 cm hög och 60-90 cm bred. Den blommar i augusti. Den växer bäst i kalk- och näringsrik samt fuktig jord. Växtplatsen skall vara ljus eller halvskuggig.

Spirstånds växer långsamt. Den blir ca 150 cm hög och den trivs bättre på en fuktig växtplats än på en torr.



Spirstånds (GK)

Den tretaliga gullstaven är vinterhärdig. Den blir 1,2-1,8 m hög och 60-90 cm bred. Den blommar i augusti och trivs bäst på en ljus, halvskuggig växtplats. Växtunderlaget bör vara kalk- och näringsrikt. Den frodigaste tillväxten får man om växten växer i djup fuktighetshållande mylla. Den trivs inte i gassande sol.

Odling

Plantor av klippstånds kan delas och planteras på våren eller hösten med 60-90 cm plantavstånd. Har man äldre växtbestånd förnygras växtbeståndet vart 4-7 år och det kräver mycket växtutrymme. Spirstånds sås i mars-april och planteras i maj-juni, ca 10 st/m². Planteringsavståndet för höga arter är 100-120 x 60 cm, för låga 50-60 x 50 cm eller 80 x 40-50 cm.

Tretalig gullstav kan sås från frö i mars-april och planteras ut i början av juni. Äldre plantor kan delas på våren eller sensommaren. De delade plantorna kan planteras direkt på växtplatsen eller dras upp i kruka. Växten torkar lätt på ett torrt ställe. Plantorna kan skyddas på hösten genom att man sätter luftig kompost vid roten. Plantorna förnygras genom delning vart 3-5 år. På öppna växtplatser bör plantorna stödas.

Sorter

Av klippstånds finns bl.a. sorterna *Othello*, *Desdemona* och *Orange Queen*. Av spirstånds finns bl.a. en gul sort.

Skörd

Blommorna skördas när en tredjedel av blommorna är utslagna.

Användning

Blommorna används främst som färska.

GULRISP

Limonium bonduellei
(T. Lestib.) Kuntze
Ettårig

Gulrispen förökas från frö med sådd i mars och utplantering i slutet av maj, ca 25 st/m², i svart plast. Den är mycket känslig för gråmögel och därför svårödlad. Växten behandlas varje vecka med olika mögelmedel både i plantstadiet och på friland om man vill ha skörd. Om gulrispen odlas på en varm, torr och luftig växtplats minskar mögelangreppen. Av ettåriga *Limonium* ger gulrispen den tidigaste skörden. Den skördas i juli-augusti. Växten har guldgula blommor.

Användning

Vashållbarheten för gulrisp är 6-10 dagar.



Gulrisp (GK)

SILVERRISP

Limonium platyphyllum Lincz. Flerårig

Silverrispen är flerårig och får sällan vinterskador. Den är hållbar på rätt växtplats. Växten blir ca 1 m hög och den blommar i augusti med blå blommor. Den övervintrar bra på sandig mark. Växtunderlaget skall vara näringsrikt och genomsläppligt med djupt mulleskikt. Växten trivs bäst på en solig eller lite skuggig plats. Den har blåa blommor och blir ca 60 cm hög.

Odling

Silverrispen förökas från frö i mars och planteras ut i maj-juni, ca 9 st/m². Groningstiden är 14-21 dagar. Fröåtgången är ca 3 g till 1000 plantor. Det finns ca 1500 frön/g. Fröna bredsås i låda och skolas efter tre veckor. Plantorna gödslas på våren. Om sommaren är alltför våt kan odlingen till eterneller försvåras. Samma växtbestånd ger skörd under 5-8 år.



Silverrisp (GK)

Sorter

De äldre sorterna *Robert Butler* har purpurlila blommor och *Violetta* lilablå blommor. Färgen håller ganska bra som torkad.

Skörd

Silverrispen ger skörd fr.o.m. andra året och full skörd får man det tredje året. Ifall den används färsk skördas den när de första blommorna har öppnat sig. Om den torkas skördas den när färgen är som bäst och blommorna helt utslagna. Skördeperioden räcker ungefär en månad och växten skördas ett par gånger i veckan.

Användning

Silverrispen används som både färsk och torkad t.ex. i binderier. Blommorna har stark lukt. Vashållbarheten är 18-21 dagar. Som torkad håller den mycket länge och kvistarna behöver inte hänga upp och ned.

BLÅRISP

Limonium sinuatum (L.) Mill. Ettårig

Blårispen blir 60-70 cm hög och den blommar i juli-augusti. Den finns i många olika färger. Blårispen är något frostkänslig. Jorden skall vara kalkhaltig och inte för lerhaltig.

Odling

Blårispen bredsås i låda i april och planteras ut i maj-juni så tidigt som möjligt, ca 25 st/m². Det går ca 400 frön/g. Till 1000 plantor behövs ungefär 5 g frön. Fröet täcks mycket lätt. Groningstiden är 2-3 dygn i +18 °C och fröna gror lätt. Blårispen behöver alltid plantuppdragning och plantorna avhärdas före utplantering. Od-



Blårisp (GK)

lingstiden är 12-15 veckor. Under hela odlingen kan det förekomma gråmögel, som skall bekämpas. Om blårispen odlas i kalla växthus måste man ofta bespruta mot gråmögel.

Sorter

Bland de äldre sorterna har *Forever Gold* gula blommor. Den är ganska kompakt med stadig stjälk och lämplig som både färsk snittväxt och torkad. Växten kan bli 60 cm hög och 40 cm bred. Bl.a. de äldre sorterna *Apricot* är aprikosrosenröd, *Gold Coast* kanariegul, *Iceberg* vit, *Lavender* ljusblå, *Midnight Blue* mörkblå, *Compin-di Blue* mörkblå, storblommig och tidig, *Compin-di Rose* karminrosenröd, storblommig och tidig.

Äldre sorterna *American Beauty* är rosenröd, *Roselight* karminröd, *Quis Pale Blue* ljusblå, *Sunset* har olika nyanser i rött och gult, *Soft Pastell* är en blandning i pastellnyanser. Dessutom finns en blandning med olika färger. Sorten *Dwarf Biedermeyer* är också en blandning. *L. sinuatum* *Candidissimum*, vitrispen, har vita blommor. De blåa sorterna är hållbara och ger goda skördar. De vita och gula sorterna är känsliga för mögel i slutet av sommaren.

Skörd

Blårispen skördas när de flesta blommorna har öppnat sig. Den ger sällan bra skörd, speciellt inte under regniga somrar. Då kan skörden bli endast ca 20 % av det normala. Blårispen är lätt-skördad, eftersom inga blad behöver rivas bort. Den skördas i augusti ända tills frosten kommer. I kalla växthus kan skördeperioden räcka tre månader eller längre om växten hålls frisk.

Användning

Blårispen används både färsk och torkad. Vashållbarheten är 12-16 dagar.

SPÅNADSLIN

Linum usitatissimum L.

Ettårig

Det odlade linet finns i två former, spånads- och oljelin. Oljelinet är kortare och mer förgrenat än spånadslinet. Spånadslinet kan odlas rätt långt upp i norr medan oljelinet ger en mogen skörd endast i södra Finland. Spånadslinet blir 60-120 cm högt, stjälken är slank och bladig. Linet blommar i juli med blå blommor som finns i upprätta, kvastliknande samlingar. Oljelinet används inte som prydnadsväxt.

Odling

Spånadslinet sås oftast med vanlig såmaskin direkt på friland i maj på 1,5-3 cm djup. Det går ca 250 g frön på 50 m och ungefär 600 g/ar. I bredsådd är fröbehovet 130-150 g/10 m². Radavståndet justeras enligt maskinerna och kan hållas vid 7 cm. Man får en jämn sådd om fröna blandas i sand. Fröna betas mot växtsjukdo-

mar. Markens pH hålls vid ca 6. Plantorna bevattnas 5-15 cm under långa torra perioder.

Linet odlas för frökapslarnas skull och inte för blommornas som blommar endast en dag. Jorden skall också vara ogräsfri. Linet är lättodlat och vanligen en frisk växt, men ogräsbekämpningen kan vara svår eftersom plantan inte täcker mycket.

Sorter

Av spånadslinet finns en vit och en blå sort, vilka blir 50-80 cm höga. Den äldre sorten *Martta* har blåa blommor och blir ca 75 cm hög. Äldre sorter är även *Aino*, *Belinka*, *Wasa* och *Regina*. Bland nyare sorter finns *Helmi*.

Av Linum perenne, berglin, finns en blå sort som blir 40-60 cm hög. Det går ca 250 frön/g. Optimigreringstemperaturen är 25 °C. Berglinet kan torkas.

Skörd

Man skördar linet med stjälk, ca 70-100 cm högt, för hand när stjälkarna är gröna och fröhusen runda i slutet av augusti. De kan också skördas när de blivit bruna, men det finns en risk för att de möglar. Man drar upp plantorna med rötter en bunt åt gången. Sedan skärs rötterna av. Knippen till försäljning måste göras färdiga redan på åkern, annars trasslar de in sig. Skördetiden är några veckor beroende på vädret. Linet faller lätt omkull om det blåser och regnar. Linet ger en säker och bra skörd.

Användning

Linet används som färskt eller som torkat. De små runda frökapslarna torkas och färgen blir vackert guldgul. Stjälkarna hängs upp och ned för torkning. Vashållbarheten är 1-3 veckor.



Spånadslin (IN)

KRANSGULL

Lonas annua (L.) Vines & Druce

Ettårig

Kransgullet är ettårigt och blir 35-40 cm högt. Det blommar i juli-augusti. Blommorna är gula och samlade i täta kvastlika blomsamlingar. Växten trivs på en solig plats i lätt, genomsläpplig jord.

Odling

Kransgullet kan sås direkt på friland på våren, men plantupptragning är att föredra. Fröna sås i april och plantorna planteras ut i maj-juni, ca 30 st/m². Frömängden är 3500 st/g och fröna gror på några dagar i +15-18 °C. Till 1000 plantor behövs 1-2 g frö. Växten kan odlas i svart plast.

Sorter

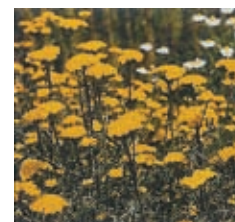
Det finns en gul sort som blir 25 cm hög.

Skörd

Hela växtbeståndet skördas på en gång när en så stor del av blommorna som möjligt är utslagna. Skördeperioden räcker ungefär en vecka. Ger bra skördar.

Användning

Kransgullet används som färsk snittväxt, men mera som torkat. Vashållbarheten är 1-2 veckor.



Kransgull
(Exotic Garden)

MÅNVIOL

Lunaria annua L. –

judaspenningar Ettårig

Lunaria rediviva L. – månviol

Tvåårig

Månviolen är tvåårig och kan bli ca 1 m hög. Den blommar i början av sommaren andra året och fröställningarna är färdiga i slutet av sommaren. Därefter dör plantorna bort efter frösättning. Jorden skall vara lätt, genomsläpplig, mullhaltig moränjord eller sandjord. Månviolen trivs inte i styv eller torr jord. Växtplatsen får vara varm, skyddad och halvskuggig.

Odling

Fröna kan sås direkt på friland i maj-juni. Frömängden är 50 st/g. Fröna gror på 14-20 dagar i +20 °C. Fröätgången är ca 30 g till 1000 plantor. Plantorna kan också dras upp med sådd i april och utplantering i maj-juni, ca 20 st/m². Växten självsår sig och kan i trädgårdar lätt bli ett ogräs. I ett italienskt försök varierade planteringsavståndet mellan 11 och 100 plantor/m². Ju glesare plantering, desto längre stjälkar och desto flera fröställningar per planta.

Sorter

Bl.a. har den äldre sorten *Violetti* lilaröda blommor. På den bildas silvervita "penningar".

Skörd

Månviolen skördas andra året. Blommorna har ingen användning, utan man använder frökapslarna och egentligen den skiljevägg som finns innanför. De används som övermogna och skördas sent. Då öppnar sig skiljeväggen som håller fröna på plats och delar sig och fröna faller ut.

Detta sker ofta redan ute på fält i torrt väder och den fröar av sig. Hela plantan med rot kan tas in och hängas till torkning. Frökapslarna rensas efter ca 14 dagar. Växten ger inte så bra skördar.

Användning

Mellanväggen mellan de två frökamrarna är den som torkas och kallas månviol. Håller länge som torkad.



Månviol (GK)

STRUTBRÄKEN

Matteucia struthiopteris L. Tod.
Flerårig

Strutbräken är flerårig. Bladen kan bli ca 120 cm höga och växten 60-90 cm bred. Bladen är dekorativa från våren till senhösten. Växten övervintrar bra. Den växer också vild i hela landet. Växtunderlaget skall vara lite surt. Den trivs bäst i en fuktighetshållande och näringsrik jord på en skuggig plats. Den trivs inte i direkt sol-sken.

Odling

Strutbräken förökas ofta från sporer i plantskolor. Sporer sätts att gro t.ex. på våta tegelstenar. Plantan kan också delas och planteras på våren eller sensommaren. Den behöver ca 60 cm växtutrymme. Växten sprider sig lätt. Den bör få växa i fred på växtplatsen. Till vintern kan man sätta 5-8 cm täckmaterial på rötterna.

Användning

Bladen används främst som färska, de innersta bladen ibland som torkade.



Strutbräken

MUSSELSYSKA

Moluccella laevis L.
Ettårig

Irlandsklockan blir 60-100 cm hög. Växten består av långa ljusgröna spiror med klockformade foderblad som skyddar den oansenliga blomman. Den blommar i augusti. Växten trivs på en solig eller halvskuggig växtplats. Växtunderlaget skall vara näringsrikt och luftigt.

Odling

Irlandsklockan säs i mars-april och den dras upp från plantor. Det finns 130-180 frön/g. Till 1000 plantor behövs 15-20 g frö. Normal sådd lyckas vanligen, men vid behov kan fröna förvaras fem dygn i +10 °C och då blötläggs de sam-



Musselsyska (GK)

tidigt. Alternativt kan fröna hållas 1-2 veckor före sådd i +2 °C. Fröna gror på 14-30 dygn i +10-12 °C. Dagtemperaturen får vara över +20 °C. Plantorna planteras ut på fält i maj-juni, ca 30 st/m², och de skall stödas. Irlandsklockan gödslas normalt och den är känslig för stora kvävemängder, alltför mycket vatten och alltför höga temperaturer. I annat fall blir den för lång, klockorna bildas för långt från varandra och växten hålls inte upprätt. Vanligen är den en frisk växt.

Sorter

Den äldre sorten *Bells of Ireland/Irlandglocke* har ljusgröna dekorativa klockor. Den blir 70 cm hög.

Skörd

Blomstjälkarna skördas när de nedersta blomorna börjar slå ut. Bladen tas bort efter skörd både då den används färsk och då den skall torkas. Om den skall torkas får den torka hängande. Den skördas två gånger i veckan under ett par veckor och den ger bra skördar.

Användning

Irlandsklockan används helst som färsk i bindrier. Vashållbarheten är 12-18 dagar. Ifall den torkas lossnar klockorna ganska lätt. För att klockorna inte skall falla av efter torkningen är det nödvändigt att stjälkarna sätts i vatten några dygn och omedelbart därefter flyttas till en lösning med lika delar vatten och glycerin i 5-6 dagar. Glycerinet gör klockorna genomskinliga. Därefter hänger man dem till torkning. Detta kräver arbete och blir dyrt.

RÖD TEMYNTA

Monarda didyma L.

Flerårig

Temyntan är flerårig och den övervintrar bra. Den blir över 1 m hög och 45-60 cm bred. Den blommar i juli-augusti. Den ställer inga större krav på växtunderlagets pH. Den trivs bäst i djup mylla på en solig eller halvkuggig plats.

Odling

Fröna sås i mars-april och man planterar 16 plantor/m² i maj-juni. Fröna gror på 14-20 dagar i +20 °C. Plantorna kan också delas och planteras på våren eller hösten. Samma växtbestånd kan odlas i ca 5 år, därefter borde nya plantor planteras. Mjöldagg har vållat problem.



Röd temynta (GK)

Sorter

Det finns en sortblandning av olika röda nyanser, som dessutom har en behaglig doft. Den äldre sorten *Robert* har starkt röda blommor. En nyare sort är bl.a. *Cambridge Scarlet*.

Skörd

Några blommor skall vara öppna när skörden inleds. Mjöldagg kan förstöra blad, men inte blommor och skörden blir riklig bara det inte finns mjöldagg. Man kan få en liten skörd redan det första året.

Användning

Temyntan är bättre som färsk än som torkad. Vashållbarheten är 5-7 dygn. Dessutom kan både blad och blommor användas i te. De ger en svag smak av mynta.



Röd temynta (IN)

FÖRGÄTMIGEJ

Myosotis scorpioides L. – äkta förgätmigej

Myosotis sylvatica Hoffm. – skogsförgätmigej Tvåårig

Förgätmigej blir 15-20 cm hög och 20-30 cm bred och den blommar i maj-juni. I allmänhet övervintrar den bra. Bladen kan skadas under vintern, men växtbeståndet förnyas snabbt på våren. Växtplatsen skall vara solig eller halvkuggig. Den har inga speciella krav på markens pH-värde. Växten blommar bäst i sandhaltig och fuktig mulljord. Den skall helst skyddas till vintern.

Odling

Förgätmigej är egentligen en flerårig växt eftersom den fröar av sig, men den räknas till de tvååriga växterna. Frömängden är 1600-1800 frön/g. Fröbehovet till 1000 plantor är 2 g för trädgårdsförgätmigej och 4 g för snittförgätmigej. Fröna täcks och de gror på 1-2 veckor i +18-22 °C. Fröna sås i april och plantorna planteras efter ca 4 veckor på växtplatsen i maj-juni med 15 cm plantavstånd. Man kan också så i juni-juli och plantera ut plantorna på sensommaren. Småplantor kan flyttas vid samma tidpunkt.



Förgätmigej (Koroisten Puutarha)

Växtavståndet är 25-30 cm. Växtbeståndet blir lätt risigt. Växten är känslig för mjöldagg-svamp.

Sorter

Äldre sorter är *Indigo*, *Blue Basket* och *Blauer Korb* som alla har mörkblå blommor och blir 25-30 cm höga. Bl.a. den äldre sorten *Music* har stora, djupblå blommor och den är speciellt lämplig till snitt. Den blir ca 25 cm hög. Övriga sorter av äkta förgätmigej är bl.a. *Alba*, *Semperflorens* och *Thuringen* samt av skogsförgätmigej *Indigo Compacta*, *Ultramarine* och *Victoria*-sorter. Blomfärgen hos olika sorter kan vara ljus-röd, ljusblå eller vit.

Skörd

Förgätmigej skördas när några blommor är utslagna. Den säljs i buntar.

Användning

Förgätmigej används som färsk snittblomma i buketter. Vashållbarheten kan vara från några dagar till över en vecka.



Förgätmigej (Benary)

BALLONGBLOMMA

Nicandra physaloides (L.) Gaertn.

Ettårig

Beroende på växtplatsen blir växten närmare 150 cm hög. Ballongblomman blommar med blå blommor i juli och senare bildas gröna, mörktecknade fröställningar. Den ställer inte stora krav på växtplatsen. Växten är känslig för blåst och går lätt av. Den fröar lätt av sig.

Odling

Ballongblomman sås i slutet av april och plantorna planteras ut i maj-juni ca 30 st/m². Den kan också sås direkt på friland. Plantorna behöver stöd. Normalt är ballongblomman en frisk

växt. Den gödslas mycket lite eftersom den annars faller omkull.

Sorter

Av ballongblomman finns t.ex. sorten *Lampion*.

Skörd

Blommorna är utslagna endast en dag och det är inte blommorna som skördas utan de gröna fröhusen då de utvecklats helt, men innan de blivit bruna. Växten kan skördas hela bädden på en gång i slutet av augusti. Ballongblomman ger god skörd.

Användning

Ballongblomman används både färsk och torkad. Den håller 5-7 dagar i vas.



Ballongblomma (GK)

JUNGFRUN I DET GRÖNA, SPANSKA JUNGFRUN

Nigella damascena L. – jungfrun i det gröna Ettårig

Nigella hispanica L. – spanska jungfrun Ettårig

Jungfrun i det gröna blir 40-100 cm hög och växtens utseende varierar något beroende på sort. Det finns sorter med lila, rödaktiga eller blå blommor. Växten blommar i augusti och därefter sväller fröhusen till. Helst skall den odlas i humusrik jord på en solig plats.

Odling

Jungfrun i det gröna sås helst direkt på friland i maj-juni eftersom den har en pålrot och är svår att odla från plantor. Plantavståndet kan vara 10 plantor per 10 cm, d.v.s. 1 cm per planta. Den groor långsamt och ogräsbekämpningen kan bli problematisk. I växthus groor den på två veckor i +18 °C. Fröåtgången är ca 5 g till 1000 plantor och det finns ca 400 frön/g. Plantorna behöver ibland stöd.

Spanska jungfrun klarar sig dåligt i varma och torra tillväxtförhållanden i sydvästra Finland, men den kan odlas där. Fröåtgången är ca 2,5 g till 1000 plantor och det

finns ca 1300 frön/g. Växten skall helst dras upp från plantor. Vid direktsådd på friland behövs ca 40 g frö för 100 m.

Sorter

Av jungfrun i det gröna finns en äldre sortblandning som blir ca 40 cm hög och en blå sort som blir 40-60 cm hög. Den äldre sorten *Miss Jekyll* är himmelsblå, dubbel och blir 45 cm hög. Övriga sorter är bl.a. *Mulberry Rose* och *Persian Jewel*.

Av arten *Nigella orientalis*, jungfruparasoll, finns en äldre sort *Transformer* i handeln. Den har gula blommor och blir 40 cm hög.



Jungfrun i det gröna (GK)



Jungfrun i det gröna (IN)

Skörd

Hos jungfrun i det gröna skördar man frökapslar, som normalt är färdiga i slutet av augusti, men inte alltid hinner bli färdiga under t.ex. kyliga somrar. Jungfrun i det gröna ger normalt en god skörd med bra åtgång.

Användning

Jungfrun i det gröna används färsk antingen med blommor eller med frökapslar. Den har en vashållbarhet på 1-2 veckor. Frökapslarna används också torkade. Spanska jungfrun används både torkad och färsk.

MEJRAM

Origanum majorana L.

Ettårig

Mejram är en flerårig bladört som odlas som ettårig. Den blir 30-40 cm hög. Mejram har små, gråaktiga blad. Växtplatsen skall vara varm, solig, humusrik och genomsläpplig. Markens pH bör vara mellan 6,5 och 7. Växttiden är ca 90 dygn.

Odling

Mest odlas mejram från frö, men den kan också odlas från sticklingar vilket är ovanligt. Plantuppdragning, ca 4 veckor, rekommenderas före odling på friland. Fröna sås i april-maj. Det går ca 2000 frön/g. Till 1000 plantor behövs ca 1 g frö. Plantorna planteras ut i slutet av maj och i juni, helst i svart plast, ca 30 st/m². Mejram

kräver mycket ljus för att inte fälla bladen för tidigt. I fuktigt och varmt angriper virus- och svampsjukdomar, framför allt gråmögel, lätt plantorna. Gråmögel bekämpas genom betning, växtföljd samt ett luftigt och friskt växtbestånd. Ibland förorsakar bladlössen skador. Vid riklig förekomst kan pyretrinpreparat användas.

Sorter

Det finns två olika former av mejram, tysk och fransk. Den tyska har små blad och rikligt med knoppar, medan den franska formen förgrenar sig mera och har större blad. Blommorna är små, vita eller rödskeftande.

Skörd

De plantuppdragna plantorna ger skörd i augusti. Mejram skördas med sax allt på en gång när blomningen håller på att ta slut. Då finns både fröställning och blommor på plantan. Som

krydda skördar man endast bladen före blomningen. Normalt ger den bra skördar.

Användning

Mejram används både färsk och torkad.



Mejram (IN)

VILDMEJRAM, KUNGSMYNTA

Origanum vulgare L.

Flerårig

Vildmejram kallas också för kungsmynta. Vildmejram är en flerårig växt som blommar fr.o.m. andra året och växer vild i sydvästra Finland. Där kan frön samlas till odling men växten påträffas dock sällan. Den blir ca 50 cm hög. Den är vinterhärdig och trivs bäst på en torr, varm, solig, kalkhaltig och ganska näringsfattig växtplats. Tiden från sådd till första skörd är 120-140 dygn.

Odling

Fröna är mycket små och därför drar man upp plantor. Fröna kan sås i april. Till 1000 plantor behövs ca 3 g frö. Plantuppdragnings tiden är 4-5 veckor. Gamla plantor kan också delas. Plantorna planteras på friland i maj-juni, ca 30 st/m². Ogräs förorsakar problem i vanlig odling utan täckmaterial. Vildmejram är vanligen en frisk växt, men under regniga somrar kan svampsjukdomar angripa växtbeståndet. Det gödslas mycket litet. Odlingen förnyas med 3-5 års mellanrum.

Sorter

Både lilablommande och vitblommande frön finns i handeln. Det finns bl.a. sorten *Aurea*.

Skörd

Hela vildmejrambeståndet skördas på en gång med sax i juli. Det skördas när det är i full blom. Normalt ger det bra skördar.

Användning

Vildmejram används både färsk och torkad.



Vildmejram (GK)



Vildmejram (IN)

PION

Paeonia lactiflora Pall. – luktpion

Paeonia Lactiflora-gruppen – ädelpion

Fleråriga

Luktpionen blir 90-120 cm hög och lika bred. Den är vinterhärdig och blommar i juni. Den växer bäst i kalk- och näringsrik djup mylla som innehåller rikligt med organiska ämnen. Platsen skall vara solig med lätt skugga.

Odling

Odlade luktpioner till snitt förökas genom delning av 3-4 år gamla plantor. De delas så att det i den del som skall planteras blir kvar tre bra knoppar som utvecklas under augusti-september. Plantorna skall helst delas på hösten. Det är viktigt att ha friska plantor eftersom pioner kan agripas av virus och nematoder. Delade plantor



Pion (IN)

blommar inte följande år. Plantorna planteras på våren eller hösten och stjälkarna bör stödas. Plantavståndet får vara 50 x 50 cm, t.ex. med två rader i bädd. Rotklumpen täcks 2-3 cm. En alltför djupt planterad pion blommar inte. Det är viktigt att luktpionen gödslas på våren med sammansatta gödselmedel. Bevattning är nödvändig under torra perioder. Gamla blomstjälkar och blad skärs av på hösten. Samtidigt tillsätter man 5-8 cm luftig kompost som täckmaterial.

Om man täcker över bäddarna på friland med plasttunnel eller duk kan man få 2-3 veckor tidigare blomning. Då måste man lufta i maj-juni och dagtemperaturen får inte överstiga +15-17 °C.

Sorter

Det finns röda, vita och rosa pioner med stora, dubbla blommor och vackert bladverk. Plantorna blir 70-80 cm höga. Av luktpionen finns bl.a. sorterna *Barbara*, *Bowl of Beauty*, *Duchesse de Nemours*, *Felix Crousse*, *Festiva Maxima*, *Général MacMahon*, *Huang Jin Lun*, *Immaculée*, *Laura Dessert*, *Marie Crousse*, *Primevere*, *Sarah Bernhard* och *White Wings*. Av ädelpionen finns bl.a. sorterna *Claire de Lune*, *Coral Charm*, *Flame*, *Mai Fleuri*, *Paula Fay*, *Red Charm*, *Sorbet* och *Yellow Crown*.

Skörd

Luktpionen skördas vanligen när knoppen är mjuk, lös och just håller på att öppna sig. Knopparna kan också skördas och användas som helt gröna, hårda och knoppiga. Samma växtbestånd kan skördas i 8-10 år. Växten ger liten skörd och man får vänta till tredje eller fjärde året på den första skörden.

Användning

Luktpionen används färsk och den kan hålla över en vecka i vas. Den kan även torkas.

PRYDNADSHIRS

Panicum miliaceum L. **‘Violaceum’** Ettårig

Prydnadshirsen blir ett 70-120 cm högt prydnadsgräs. Den stora, något violetterfärgade vippan hänger över på ena sidan. Växten blommar i juli-augusti. Den ställer inte stora krav på växtunderlaget.

Odling

Det går ca 250 frön/g. Fröåtgången är ca 10 g till 1000 plantor. Prydnadshirsen sås i maj och plantorna planteras på friland i maj-juni, ca 40 st/m². Plantuppdragningsstiden räcker ca 2-3 veckor. Plantorna skall stödas. Den kan bra odlas i en näringsrik lerjord. Prydnadshirsen kan också sås direkt på friland.



Hirs (IN)

Sorter

Det finns bl.a. en sort som bildar violettbruna, dekorativa, delvis hängande vippor. Växten blir 70 cm hög.

Skörd

Prydnadshirsen skördas när axen ändrat färg. Allt skördas på en gång inom en vecka. Växten är lätt att skörda och skördarna är vanligen goda. Den plantuppdragna prydnadshirsen blommar i juli-augusti och den direktsådda i slutet av augusti-september.

Användning

Prydnadshirsen används både torkad och färsk. Vashållbarheten är 1-3 veckor. Den är också en nyttoväxt, som används som brödsäd, foder och fågelmat.

KORNVALLMO

Papaver rhoeas L. Ettårig

Kornvallmon blir 50-100 cm hög och den blommar i juli. Den har många men små frökapslar. Hela växten är svagt giftig. Växtplatsen skall vara kalkhaltig, solig och fuktighetshållande. Kornvallmon växer vild i Sverige.

Odling

Fröåtgången är ca 1 g till 1000 plantor och det går ca 2200 frön/g. Kornvallmon sås direkt på friland i maj, plantavståndet får vara ca 1 cm och radavståndet ca 10 cm. Fröna gror på 14-20 dagar i +12-14 °C. Den bästa odlingstemperaturen är ca +10 °C. Frön kan också sås i mars-juni. Fröna täcks inte. Vanligen är kornvallmon en frisk växt. Förekomsten av ogräs kan vålla problem.

Sorter

Det finns bl.a. den äldre blandningen *Shirley* med dubbla blommor, som blir ca 75 cm hög. Dessutom finns en blandning med enkla blommor som också blir 75 cm hög. Övriga sorter är *Dawn Chorus*, *Mother of Pearl*, *Flanders*-sorter och flera *Shirley*-sorter.



Kornvallmo (Puutarhakeskus Kauppila)

Skörd

Fröhuset är färdigt i augusti och det skördas då. Fröhusen skärs och hängs till torkning innan husen börjar öppna sig och fröna faller bort. Växten ger normalt en god skörd.

Användning

Hos kornvallmon använder man de torkade fröhusen.

KANARIEGRÄS

Phalaris canariensis L.

Ettårig

Kanariegräset blir 50-70 cm högt och det har grågröna äggrunda ax med lite glänsande fjäll. Det blommar i augusti-september. Växten trivs på en solig växtplats.

Odling

Kanariegräset kan sås i maj och planteras ut i maj-juni. Man kan även så det direkt på odlingsplatsen i slutet av maj. Fröätgången är ca 10 g till 1000 plantor. Det finns ca 130 frön/g.

Sorter

Det finns en äldre sort som blir ca 70 cm hög och en annan som blir ca 50 cm hög.



Kanariegräs (IN)



Kanariegräs (GK)

Skörd

Kanariegräset skördas då axen är färdigt utvecklad. Allt plockas på en gång i slutet av augusti eller i början av september.

Användning

Kanariegräset används som både torkat och färskt. Vashållbarheten är 1-3 veckor.

SOMMARFLOX

Phlox drummondii Hook.

Ettårig

Sommarfloxen odlas som ettårig i Finland. Den blommar från juni till september. Växten trivs bäst på en varm plats i sandhaltig, lätt jord med pH-värdet 6,5.



Sommarflox (Mr. Fothergill's)

Odling

Sommarfloxen sås i mars-april och planteras i maj-juni med 15 cm plantavstånd. Det finns ca 450 frön/g. Till 1000 plantor behövs ca 5 g frö. Fröna täcks lätt och de får gro i mörker. Groningstiden är 7-14 dagar i +18 °C. Odlingstiden är 10-11 veckor och odlingstemperaturen skall helst vara +10-13 °C. Ifall plantorna toppas får man en rikligare blomning. I varmt väder skall sommarfloxen bevattnas rikligt, men i övrigt bör man vara försiktig med bevattningen.

Sorter

Till Nana Compacta-gruppen hör den äldre *Beauty*-blandningen, som har lysande, stora blommor med en diameter på 2-2,5 cm. Växten blir 20-25 cm hög. Till samma grupp hör även de äldre sorterna *Beauty* och *Beauty Pink*. Till Grandiflora-gruppen hör *Grandiflora*-sorter och till Stellata-gruppen *Twinkle*-sorter.

Skörd

Sommarfloxen skördas när de första blommorna öppnat sig.

Användning

Sommarfloxen används som färsk snittväxt.

FLOX

Phlox maculata L. – prickflox

Phlox paniculata L. – höstflox Fleråriga

Höstfloren övervintrar bra. Växten blir 90-120 cm hög och 45-60 cm bred. Den blommar i augusti-september. Den trivs bäst på en solig eller lätt skuggig plats i djup mylla i fuktig, kalkhaltig och näringsrik jord med pH-värdet 7.

Odling

Höstfloren kan förökas från frö. Det finns ca 100 frön/g. Fröbehovet är ca 25 g till 1000 planter. Fröna behöver en kall period. Fröna sås då i fuktig torv-sandblandning. Därefter hålls lådorna 3 veckor i ca +20 °C. Lådorna flyttas för ca en månad ut i +0 °C eller t.ex. i kallt växthus. Ute täcks lådorna med snö och temperaturen borde hållas vid -4 - +4 °C, annars förlängs behandlings tiden. Efter behandlingen höjer man temperaturen stegvis till +5 - 12 °C. Odlings-temperaturen skall helst vara +10-15 °C.

I plantskolor förökas höstfloren vanligen från rotsticklingar. Man sätter 8-10 cm långa rotbitar i lådor i mars-april. Vid en temperatur på +10-12 °C utvecklas små plantor inom maj-juni. På hösten tar man upp småplantorna och planterar ut dem på normalt avstånd. Stora plantor kan delas i april-maj eller efter blomningen i augusti-september. Plantorna måste vara välrotade före vintern. Om man förökar med s.k. klacksticklingar drar man loss basskott från avblommade plantor varvid den underjordiska delen av en gammal stjälk med rötter kommer med. Dessa sticklingar kan tas i maj och planteras direkt, men man får inte en stor skörd första året. Helst planterar man delade plantor i maj. För plantor med 3-5 nya skott rekommenderas planteringsavståndet 30 x 30 cm. Första året fås



Flox (IN)

endast en liten skörd. Efter skörd skärs plantorna ned till ett par cm ovanför jordytan.

Man kan tillsätta organiskt täckmaterial vid roten på hösten. Plantorna gödslas på våren med



Flox (GK)

sammansatta gödselmedel. Efter blomning och nedskärning kan man vattna och gödsla lite med kalksalpeter för att stimulera basskottens tillväxt. Växten är mycket känslig för mjöldagg. Även nematoderna kan angripa höstfloren. Också virusangrepp har förekommit på höstflox i Finland. Om växtunderlaget blir torrt hämmas tillväxten. Samma plantor kan hållas tre år i produktion.

Sorter

Det finns många sorter av prickflox och höstflox.

Skörd

Höstfloren skördas när de första blommorna är utslagna.

Användning

Höstfloren används som färsk snittväxt och den håller ungefär en vecka i vas. Prickfloren håller 3-6 dagar i vas.



Flox (IN)



Flox (IN)

JAPANSK LYKTA

***Physalis alkekengi* L. var. *franchetii* (Mast.) Makimo**

Flerårig

Japansk lykta är en flerårig ört med underjordiska utlöpare. Den blir ca 40-50 cm hög och underarten *P.a.* var. *franchetii* kan bli närmare 90 cm hög. Av växten skördar man frukten eller bäret, som omges av det uppsvällda blomfodret eller höljet runt frukten och som liknar en lykta. Den övervintrar bra och blommar i juli-augusti med gulvita blommor. För att blomningen skall bli riklig bör växtplatsen vara vindskyddad, solig eller helst lite skuggig och växtunderlaget kalkrikt. Växten trivs bäst i djup, näringsrik och genomsläpplig mylla. Mullrik grovmojord eller sandmylla med pH-värdet 6,5-7,5 är bäst.

Odling

Växten förökas från frö eller underjordiska utlöpare. Fröåtgången är ca 5 g till 1000 plantor och det finns ca 600 frön/g. Groningstiden är ungefär två veckor i +20 °C. Den bästa odlingstemperaturen är +15 °C. Plantorna sås i mars-april och planteras på friland i maj-juni. Planterings-tätheten är ca 9 st/m². Man kan ha 2-3 rader per bädd och 60 cm gångbredd. Redan efter första odlingsåret får man ett tätt växtbestånd. Växten kan snabbt sprida ut sig på en stor yta på de ställen där den trivs. Växten omplanteras och delas efter vart 3-4 år. Man bör ha tillgång till bevattning för att få tillräcklig stjäklängd. Stjälkarna kan lätt gå av på hösten. Plantorna gödslas på våren med sammansatta gödselmedel för att ge stora lyktor. De kan angripas av bladlöss och spinnkvalster. Odlingen kan ibland vara litet knepig.

Sorter

Den äldre sorten *Rödgul* blir ca 60 cm hög. En annan sort med orangegula lyktor blir ca 100



Japansk lykta (IN)

cm hög. Dessutom finns ca 30 cm höga sorter med små lyktor.

Skörd

Japansk lykta skördas i augusti-september när största delen av lyktorna har fått rätt rödorange färg. Ibland skördar man endast lyktorna om stjälkarna blir för korta. Skörden kan ske under en lång tid. Redan andra året från plantering kan man räkna med jämförelsevis god skörd, men skördarna blir inte höga.

Användning

Japansk lykta används både färsk och torkad. Foderbladen som skyddar frukten utgör den dekorativa lyktan, som används till dekorationer. Bladen tas bort före torkning och stjälkarna torkas helst upprätt. Som torkad håller växten 1-2 år. Som färsk snittväxt behöver den mycket friskt vatten. Vashållbarheten är 1-4 veckor.

PRAKTKLOCKA

***Platycodon grandiflorus* (Jacq.) A. DC.**

Flerårig, Kallt växthus

Praktklockan är flerårig, men den kan få vinterskador under stränga vintrar och därför odlas den som ettårig i kalla växthus. Växten blir 40-60 cm hög och 30-40 cm bred. Den blommar i juli-augusti. Den skall ha ett näringsrikt växtunderlag och ställer inga större krav på pH-värdet. Den har en djup rot. Växtplatsen skall vara solig eller lite skuggig.

Odling

Praktklockan förökas från frö och de gror på 10-30 dagar i +15-22 °C. Det finns ca 1300 frön/g. Till 1000 plantor behövs ca 1 g frö. Fröna sås i februari-mars och plantorna planteras i maj-juni med 30-40 cm avstånd. Man kan ta sticklingar under hög- och sensommar. Plantorna delas inte. Tillväxten börjar långsamt på våren. På hösten täcks rötterna med något täckmaterial som förmultnar. Ett gruslager vid roten sänker temperaturen i marken på sommaren och förbättrar vinterhårdigheten. Stjälkarna kan klippas av på hösten. I tyska försök har man planterat 25-30 plantor/m² och fått en skörd på 100-150 stjälkar. Plantorna bör stödas med nät. Den bästa odlingstemperaturen är över +15 °C och



Praktklocka (Thompson & Morgan)

växtplatsen solig. Dagslängden har knappast någon inverkan på utvecklingshastigheten hos blommorna.

Sorter

En äldre mörkblå sort blir 70 cm hög. Också en äldre sort *Corsar* är blå och blir 30 cm hög. Övriga sorter är bl.a. *Album*, *Astra*, *Blue Bell*, *Fuji*-sorter, *Hakone Blue* och *Mariesii*.

Skörd

Stjälkarna skördas när blommorna fått färg och är lite utslagna.

Användning

Praktklockan används som färsk snittväxt. Vashållbarheten är 8-14 dagar.

SKÄGG-GRÄS

Polypogon monspeliensis L. Desf.

Ettårig

Skägg-gräset blir ca 40 cm högt och axen ca 5-7 cm långa. Det har en borst.

Odling

Skägg-gräset sås i maj och plantorna planteras ut i slutet av maj eller i början av juni, ca 40 st/m². Fröåtgången är ca 1 g till 1000 plantor och det går ca 7500 frön/g. Groningstiden är 20-30 dagar. Man kan också så direkt på friland och plantorna gallras till 15-20 cm i raden. Växten kan behöva stöd. Ibland kan hela gräset bli brunt och dåligt, vilket beror på en svampsjukdom.



Skägg-gräs (GK)

Sorter

I handeln finns frön av skägg-gräs, som blir ca 40 cm högt.

Skörd

Skägg-gräset skördas i juli-augusti på en gång med sax om det lyckas. Axen skall vara fullt utvecklad, men de får inte ha frömjöl. Växten ger oftast god skörd.

Användning

Skägg-gräset används som både färskt och torkat.

AXRISP

Psylliostachys suworowii (Regel)

Roshkova

Ettårig

Axrispen blir 40-60 cm hög och den blommar i juli-augusti. Den har ljuslila axlika blomställningar och flera blomstjälkar på varje kvist. Den sås i mars och man får kraftigare plantor med bättre utveckling med hjälp av plantupppdragning. Växten har ljust rosenröda blommor.

Odling

Fröna sås i mars och plantorna planteras i maj-juni, ca 20 st/m². Till 1000 plantor behövs ca 2 g frö. Det går ca 5000 frön/g. Under plantupppdragningen hålls temperaturen vid +20-22 °C och fröet täcks mycket lätt. Fröet groar på tre dagar och odlingstiden är 10-12 veckor. Före utplantering skall plantorna avhärdas. Också axrispen är känslig för gråmögel, som man dock inte behöver bekämpa.

Sorter

Den äldre sorten *Rosy Red* har röda blommor.

Skörd

Axrispen blir skördefärdig från slutet av juli till början av augusti. Den skördas när största delen av blommorna har öppnat sig en gång i veckan under ca en månads tid. Ifall den inte får gråmögel ger den riktigt bra skörd.

Användning

Axrispen används både färsk och torkad. Som torkad är den helt lik den färska. Vashållbarheten är 12-14 dagar.



Axrisp (GK)

ETERNELL

Rhodanthe chloropetala
(Turcz.) Peter G. Wilson –
rosen-eternell

Rhodanthe humboldtiana
(Gaudich.) Peter G. Wilson –
guldeternell

Rhodanthe manglesii Lindl. –
sideneternell

Ettåriga

Roseneterneullen blir ca 50 cm hög och den blommar i juli-augusti. Den trivs på en varm och solig växtplats. Roseneterneullen får endast en blomma per stjälk.

Guldeterneullen blir 30-40 cm hög och den blommar med små gula blommor från juli till hösten. Det finns flera blommor per stjälk.

Sideneterneullen blir 30-60 cm hög och den förgrenar sig rikligt. Den kan ha vita eller rosa blommor, som skiftar i silver på ytan. Den blommar i augusti-september och kan vara lite sen. Den odlas helst i lätt jord.

Odling

Frön kan sås direkt på växtplatsen i maj. De gror i +18-24 °C på några dagar. Till 1000 roseneterneullplantor behövs ca 10 g frön och vid direkt-sådd ca 12-15 g/100 m, frömängden är 300 st/g. Till 1000 guldeterneullplantor behövs ca 2 g frön och vid direktsådd ca 4-5 g/100 m, frömängden är 2000 st/g. Fröet gror snabbt. Till 1000 sideneterneullplantor behövs ca 4 g frön och vid direktsådd ca 7-10 g/m, frömängden är 800 st/g. Fröna gror på 7-10 dagar. Om de odlas i svart



Roseneternell (GK)



Guldeternell (GK)

plast drar man upp plantorna med sådd i april och plantering i maj-juni, ca 40 st/m². Siden- och roseneterneullplantorna bör gärna stödas lite. För att plantorna skall utvecklas väl odlas de hellre i torr än våt jord. De får inte gödslas för mycket och normalt är de friska.

Sorter

Av roseneterneullen finns vita, mörkröda och ljusröda sorter samt ljusröda sorter med svart eller gul mitt. Äldre sorten *Goliath* är röd och *Giganteum* är en blandning.

Guldeterneullen är guldgul och blir ca 30-40 cm hög. Den äldre sorten *Baby Sun* är gul och blir 40 cm hög.

Av sideneterneullen finns en äldre vit sort, *Maculata Alba*, som blir 40 cm hög och en rosenröd sort, *Maculata Rosea*, som också blir 40 cm hög.

Skörd

Roseneterneullen skördas alla dagar ända tills frosten kommer. Blommorna skördas nyutslagna. Om de skördas för sent missfärgas blommans mitt. Växten ger bra skördar.

Guldeterneullstjälkarna skärs alla av på en gång innan blommorna är helt öppna. Blommorna går lätt sönder vid plockningen om de är för utslagna. Guldeterneullen ger bra skördar.

Av sideneterneullen får man bra skördar om utvecklingen och blomningen är så jämn att hela växtbeståndet kan skördas på en gång. Plockningen blir för dyr om stjälkarna skördas en och en. Den är långsam att plocka. Den plockas när hälften av blommorna är helt utslagna. Hanteringen skall vara varsam, eftersom de tunna blomstjälkarna lätt bryts. Växten torkas upp och nedvänd.



Sideneternell (GK)

Användning

Roseneterneullen kan användas som färsk snittväxt, men största användningen har den som torkad.

Guldeterneullen kan användas som färsk snittblomma, men största användningen har den som torkad. Den torkas hängande upp och ned.

Sideneterneullen används som både färsk och torkad.

SOMMARRUDBECKIA

Rudbeckia hirta L. var. pulcherrima Farw.

Ettårig

Sommarrudbeckian blir ca 60 cm hög. Växten trivs på en solig eller halvskuggig växtplats i näringsrik och lätt mulljord.

Odling

Sommarrudbeckian sås i april och plantorna planteras ut i maj-juni, ca 20 st/m². Plantuppdragningstiden är ca två månader. Det går ca 2500 frön/g. Växten är vanligen frisk och den kräver normal gödsling.

Sorter

Den äldre sorten *Marmalade* har guldorange-färgade, ca 7-8 cm stora blommor. Den blir 55 cm

hög. Äldre sorten *Goldilocks* blir ca 60 cm och den har guldgula, dubbla blommor med 6-8 cm i diameter. Äldre sorten *Becky Mix* blir ca 30 cm hög. Den har stora guldgula blommor med mörkt i mitten. Blomningstiden är lång. Övriga sorter är bl.a. *Chim Chiminee*, *Irish Eyes*, *Indian Summer*, *Kelvedon Star*, *Prairie Sun*, *Rustic*, *Sonora* och *Toto*.

Skörd

Sommarrudbeckian blommar och skördas i slutet av augusti och i september. Blommorna skördas ett par gånger i veckan när de är nästan fullt utvecklade. Den ger dålig skörd under kyliga somrar, normalt är skörden god.

Användning

Sommarrudbeckian används både som färsk snittväxt och som torkad. Blomman förlorar formen när den torkas, men den bibehåller sin fina gula färg. Blommorna håller 12-15 dagar i vas.



Sommarrudbeckia (IN)

SALVIA

Salvia farinacea Benth. – daggsalvia

Salvia viridis L. – broksalvia Ettåriga

Daggsalvian odlas som ettårig och växten blir ca 50 cm hög. Den blommar i augusti-september. Växtplatsen skall vara solig eller halvskuggig. Daggsalvian är frost- och torkhärdig. pH-värdet 6,5-7 är lämpligt.

Broksalvian är en flerårig växt, som odlas som ettårig. Den kan övervintra under gynnsamma vintrar. Den blommar i juli-augusti.

Odling

Daggsalvian sås i mars och plantorna planteras ut i maj-juni, ca 25 st/m². Det finns ca 750 frön/g. Till 1000 plantor behövs ca 2-3 g frö. Den groar på 1-2 veckor i +20 °C och fröna täcks inte. Det tar ca 3 månader från sådd till blomning. I

+16-18 °C tar det 9-10 veckor från plantering till skörd. Växten kan angripas av bladlöss.

Broksalvian odlas som daggsalvian, men den blommar tidigare. Frömängden är ca 350 st/g. Den sås också i mars.

Sorter

Av daggsalvian finns det vita och blå sorter. Äldre sorten *Silberähre* har vita blommor. Den används både som snitt- och som rabattväxt. Äldre sorten *Victoria* har vackra och stora blå blomställningar. Den blir 40-50 cm hög. Äldre sorten *Victoria Blue* har mörkblå blommor. Den blir ca 60 cm hög och används som både snitt- och rabattväxt. Övriga daggsalviasorter är *Blue Bedder* och *Strata*.

Av broksalvian finns det vita, rosa och blå sorter. Äldre sorten *Boquet* är en färgblandning med olika nyanser av rött, blått och vitt. Den används som både snitt- och rabattväxt. Äldre sorten *Oxford Blue* är violettblå och mycket dekorativ. Den blir 50 cm hög och används både som snitt- och som rabattväxt. Äldre sorten *Pink Sunday* har rosenröda blommor. Bland övriga sorter finns *Claryssa*.

Skörd

Daggsalvian skördas en gång i veckan när blommorna är helt utslagna då den också torkas. Om den används färsk kan den skördas litet knoppigare. Den ger medelmåttiga skördar.

Broksalvian skördas ett par gånger i veckan under en längre period.



Broksalvia (GK)

Användning

Daggsalvian har bra vashållbarhet och den doftar gott. Den är också en vanlig utplanteringsväxt.

Broksalvian används främst som färsk snittväxt och den håller 6-10 dagar i vas. Som torkad är den ganska anspråkslös. Det är inte blommorna utan de vackert färgade högbladen som gör växten dekorativ.



Daggsalvia (IN)



Kryddsalvia (IN)

KRYDDSALVIA

Salvia officinalis L.

Flerårig

Kryddsalvian är en flerårig halvbuske med blå blommor och gråaktiga blad. Växtplatsen på friland skall vara varm, skyddad, solig eller vara i halvskugga. Växtunderlaget skall vara kalk- och mullrikt och relativt torrt.

Odling

Kryddsalvia förökas från frö eller sticklingar. Det finns ca 120 frön/g. Den kan också fröa av sig på växtplatsen om den får blomma där. Plantsättningen tar ca tre veckor. Om man inte använder täckmaterial får man en säkrare och större skörd av direktsådd på växtplatsen än av uppdragna plantor, vilket beror på att det sådda växtbeståndet är tätare än det planterade. Lämpligt radavstånd är 25 cm och lämplig såningstidpunkt första eller andra veckan i maj. Vid odling utan täckmaterial är planttätheten 14-18 st/m² och med täckmaterial 12 st/m².

Plantorna kan också dras upp i växthus fr.o.m. april. Fröna bibehåller sin grobarhet 1-2 år. Man kan också ta sticklingar på vårvintern från plantor som övervintrat inne. Under sommaren kan man ta sticklingar från plantor som växer på friland. I varmt och fuktigt rotar de sig snabbt.

Kryddsalvian klarar sig med lite gödsling. Ogräsen bekämpas bäst genom att kryddsalvian planteras i svart plast. Salvian kan sås eller planteras i den svarta plasten. Från de planterade växterna får man större skörd första året än från de sådda. Odling på upphöjd bädd ökar också skörden och då skall man hellre plantera plantor än så direkt. Sjukdomar och skadedjur förekommer sällan på kryddsalvia.

Sorter

Sorter är bl.a. *Albiflora*, *Icterima*, *Purpurascens*, *Rosea*, *Aurea* och *Tricolor*.

Skörd

Kryddsalvia skördas i juli-september. Första årets skörd är ganska liten. Senare kan man få två skördar per sommar. Stjälkarna skördas innan plantan blommar.

Användning

Av kryddsalvian använder man färska stjälkar till snitt. De kan också torkas. Användningen av kryddsalvia till snitt är nu ganska obetydlig, den används främst i buketter med andra kryddväxter.



Kryddsalvia (GK)

HÖSTVÄDD

Scabiosa caucasica Bieb.

Flerårig

Denna fleråriga växt blir ca 60 cm hög och 30-45 cm bred. Höstvädden har övervintrat bra, men kan behöva vinterskydd under snöfattiga vintrar. Växten trivs bäst i en genomsläpplig och mullrik jord. Växtplatsen skall vara varm, solig eller halvskuggig. Den blommar i juli-september. Efter blomningen bildas fröställningarna som torkas. Den trivs i kalkhaltig jord.

Odling

Höstvädden förökas vanligen från frö. Frö kan samlas och sås. Det finns ca 75 frön/g. Fröåtgången är ca 10 g till 1000 plantor. Fröna sås i mars och planteras ut i maj-juni ca 16 st/m².

Fröna groor på 1-2 veckor i +18-20 °C. Odlings-tiden från plantering till skörd är ca 13 veckor. Plantorna skall stödas. Äldre plantor kan också delas och då hellre på våren än på hösten. Då är det viktigt att plantorna planteras genast efter delningen. Vanligen får plantorna stå kvar 3 år innan de delas och planteras om. Vid plantornas rötter sätter man på hösten något luckert täck-material såsom löv. För en jämn produktion av blommor är det viktigt med bevattning. Höst-vädde kan angripas av mjöldagg.

Sorter

Den äldre höstväddsorten *Perfecta* har stora lila blommor och blir 50 cm hög. Den äldre sorten *Houses Hybrid* är lavendelblå och blir 50 cm hög. Övriga sorter är bl.a. *Alba*, *Moerheim Blue*, *Perfecta Alba* och *Stäfa*.

Även arten *Scabiosa atropurpurea*, praktvädd d.v.s. änkeblomster kan odlas till snitt. Äldre sorten *Olympia* är en blandning och den blir 90 cm hög.



Höstvädd (IN)



Höstvädd (GK)

Skörd

Höstvädden skördas när blommorna är nästan utslagna och har bra färg eller när fröställningarna är färdiga. Blommorna skördas 2-3 gånger per vecka. Första året efter plantering blir blomskörden vanligen liten. I mycket varmt väder bleks blommorna och under regnperioder kan de bli fläckiga.

Användning

Höstvädd används som färsk snittblomma. Vashållbarheten är ca en vecka.

STJÄRNVÄDD

Scabiosa stellata L.

Ettårig

Växten blir ca 40-50 cm hög och förgrenad. Efter blomningen bildas en bollformad fruktsamling i augusti-september. Den är gröngrå, den bruna fruktsamlingen faller sönder när man tar i dem. Växten är anspråkslös vad växtplatsen beträffar.

Odling

Fröätgången är ca 25 g till 1000 plantor. Fröna sås i april och plantorna planteras på friland i maj-juni, ca 30 st/m². Fröna groor på 7-14 dygn i +18 °C. Stjärnvädd kan också sås direkt på växtplatsen.



Stjärnvädd (IN)

Sorter

Den äldre sorten *Pingpong* har ett runt grönbrunt fröhus och den blir 60 cm hög. Den kan också användas som torkad.

Skörd

Stjälkarna med fruktsamlingarna skärs av då alla kronblad fallit av och innan de blir ljusbruna. Fruktsamlingarna får inte skördas för mogna eftersom de lätt går sönder efter torkning. Man skördar stjälkarna en och en eftersom de lätt trasslar in sig i varandra. Skörden pågår ca tre veckor. Stjärnvädden ger bra skördar.

Användning

Stjärnvädden används mera som färsk, eftersom hållbarheten som torkad inte är så god.

STJÄRNETERNELL

***Schoenia cassiniana* (Gaudin)**
Steetz Ettårig

Plantan blir ca 40 cm hög. Blommorna är små och ljusrosa med litet gult i mitten. Det finns många blommor per stjälk. Stjärneterneullen blommor i augusti och behöver en varm plats.

Odling

Stjärneterneullen sås i mars-april och planteras i maj-juni, 30 st/m². Det behövs 7-10 g frö till 1000 plantor och det går ca 450 frön/g. Odlingen kan ibland vara knepig.

Sorter

Äldre sorten *Gabriele* är ljusröd och den blir ca 30-40 cm hög.

Skörd

Blommorna kan plockas en och en som helt utslagna. Ofta lämnar man också de första blommorna och skördar endast sidoskott. Man får inte plocka för gamla blommor, eftersom de bleknar och förlorar prydnadsvärdet. De plockas ungefär en gång i veckan ända tills frosten kommer. Stjälkarna är svaga och böjliga. Skördemängden är vanligen liten och efter en sommar med dåligt väder kan skörden utebli.

Användning

Stjärneterneullen används mest som torkad.



Stjärneterneullen (GK)

GUL STJÄRNETERNELL

***Schoenia filifolia* (Turcz.)**
Peter G. Wilson Ettårig

Blommorna har en klargul färg och doftar gott. Fröna sås i april och plantorna planteras i maj-juni. Stjälkarna blir ca 50 cm höga. Växten blommor i juli-augusti. Den är vanligen frisk.

Odling

Den gula stjärneterneullen odlas som jätteeterneullen. Det behövs 3 g frön till 1000 plantor.

Sorter

Finns bl.a. sorten *Golden Sun*.

Skörd

Växten skördas varje dag. Blommorna skall vara nyss utslagna. Skörden är mycket riklig.

Användning

Den gula stjärneterneullen används som både färsk och torkad.



Gul stjärneterneullen (GK)

FETKNOPP, FETBLAD, KÄRLEKSÖRT

***Sedum* sp. L.**
Fleråriga

Odling

Sedum förökas från frö, med sticklingar samt genom delning. Fröna är små och behöver inte täckas. Till 1000 plantor behövs 0,25 g frö och det går ca 16000 frön/g. Fröna gror vanligen bra på 2-3 veckor i +15 °C. I handeln finns fröblandningar av flera arter, som inte alltid nämns som speciellt lämpliga till snitt. Fetknoppen trivs på en solig eller halvskuggig växtplats i sandhaltig och genomsläpplig jord. Växterna ställer inga större krav på växtunderlaget, men trivs inte i packad och fuktig jord. Blad och stjälkar skadas



Fetknopp (IN)

lätt om plantorna växer alltför tätt. Den kinesiska kärleksörten planteras med 30 x 35 cm avstånd och kärleksörten med 40 x 40 cm avstånd. För dessa finns uppgifter om lämplighet till snitt. Kärleksörten kan bli 50-60 cm hög och 45 cm bred och den blommar i juli-augusti. Kärleksörten kan ge skörd under 5-8 år.

Arter och sorter

I det följande presenteras arter och sorter som kan vara lämpliga som snittblommor.

Sedum 'Herbstfreude' - höstsedum, höstkärleksört.

Sedum spectabile Bor.- kinesisk kärleksört. Sorter är bl.a. *Brilliant*, *Carmen*, *Meteor*, *Septemberglut* och *Stardust*.

Sedum telephium L. – röd kärleksört, röd käringkål. Sort är 'Ivar Bengtsson'

Sedum telephium L. subsp. maximum L. Krock - kärleksört, käringkål, fetblad.

Sedum telephium L. subsp. telephium Jasas – stor röd kärleksört, stor röd käringkål.

Skörd

Både höstsedum och den kinesiska kärleksörten skördas när blommorna är till hälften utslagna.

Användning

Blomstjälkarna används främst som färska snittväxter. Blomställningarna är ofta vackra som torkade. Hos kärleksörten är både blommor och blad dekorativa. Höstsedum håller 9-11 dygn i vas. Den kinesiska kärleksörten håller ungefär två veckor i vas och kärleksörten 6-10 dagar.



Fetknopp (IN)

KAVELHIRS

Setaria italica (L.) P. Beauv. – kolvhirs

Setaria italica var. longiseta (Döll) B. Fedtsch. – prydnadshirs

Setaria pumila (Poir.) Schult. – grå kavelhirs

Setaria viridis (L.) P. Beauv. – grön kavelhirs

Setaria-arterna är ettåriga och de liknar varandra. Kolvhirsen blir ca 80-100 cm hög. Den har ett kraftigt växtsätt. De upprättväxande hirskolvliknande axen får ett mjukt hängande utseende



Kolvhirs (GK)

när de är mogna. Axen är ca 10-15 cm långa. Kolvhirsen har smalare och längre kolvar än kavelhirsens. Kavelhirsens blir ca 120 cm hög.

Odling

Kavelhirsens säs i maj och utplanteras på friland i månadsskiftet maj-juni, ca 40 st/m². Den planteras flera plantor i klunga. Kolvhirsens odlas som kavelhirsens och den kan även säs direkt på friland. Plantorna gallras senare till 15-20 cm i raden. För 1000 kolvhirsplantor behövs ca 5 g frön. Det finns ca 450 frön/g.

Sorter

Det säljs frön av arter utan sortnamn.



Kavelhirs (GK)

Skörd

Kavelhirsaxen skördas i augusti under ett par veckor. Kolvhirsen blir något senare färdig. Axen skärs då kolvarna är fullt utvecklade. Om axen blir övermogna på fältet utvecklas hirsfrön, vilket gör att fåglarna sätter sig på kolvarna och bryter av stjälkarna. Skörden kan ibland bli försent färdig. Den ger bra skördar.

Användning

Alla *Setaria*-arter används som både torkade och färska. Både kavel- och kolvhirsen håller 1-2 veckor i vas. *Setaria* är ett sädesslag och fröna används allmänt som fågelfrö.



Grå kavelhirs (IN)

GULLRIS

Solidago canadensis L. – kanadensiskt gullris

Solidago Canadensis-gruppen – trädgårdsgullris

Solidago virgaurea L. – gullris

Gullriset är flerårigt och det övervintrar bra. Växten blir 60-120 cm hög och 40-60 cm bred. Det blommar i juli-augusti. Det har inga specialkrav vad växtunderlaget beträffar och anpassar sig även i sämre förhållanden. Växtplatsen skall vara solig eller litet skuggig.

Odling

Både gullris och kanadensiskt gullris förökas från frö eller delar. Fröna sås i april-juli. De gror



Gullris (IN)

i +20 °C på två-tre veckor. Fröna täcks inte. Plantorna planteras på friland i juni, ca 20 st/m². Vissa namngivna sorter är det säkrast att föröka vegetativt. Man delar höstblommande sorter på våren och de sorter som blommar på sommaren i augusti-september eller efter blomning. Man skär ned plantorna till marken och det kommer upp nya skott. Stjälkar med nya skott kan användas som ny planta. Skott skall helst tas från plantor som blommat en gång. Man planterar sticklingarna eller småplantorna genast efter delningen. För att hämma tillväxten kan man toppa plantorna. Plantan förgrenar sig mera och man får tunnare stjälkar som är bättre för snitt. I kommersiell odling odlas samma växtbestånd 2-4 år. Plantorna behöver stödnät.

Gullris kan odlas i en bädd som är 1 m bred med 3-4 rader och plantavståndet är 25-30 cm. Plantmängden är då ca 15 st/m². Gångarna mellan bäddarna kan vara ca 60 cm. Plantorna gödslas på våren med sammansatta gödselmedel. Växten angrips ofta av mjöldagg. Den fröar av sig och kan lätt spridas för mycket. Blomning förutsätter att växten kommit i rätt utvecklingsstadium. För jämn tillväxt är 14 timmars dag lämplig. Den blommar inte i 16 timmars dag och i 8-12 timmars dag går den i vila.

Sorter

Av kanadensiskt gullris finns en äldre medelhög sort, *Golden Baby/Goldkind*, med guldgul lång blomställning som blir ca 60 cm hög. Det går ca 12000 frön/g. Äldre sorten *Golden Boy* blir ca 70 cm hög och av den går ca 3000 frön/g. Man skall helst välja en låg sort eftersom de höga och sena sorterna inte hinner bli färdiga. Av trädgårdsgullris finns bl.a. sorterna *Cloth of Gold*, *Crown of Rays/Strahlenkrone/Radiant Crown*, *Goldenmosa*, *Golden Thumb*, *Goldstrahl/Peter Pan* och *Leraft*.



Gullris (IN)

Skörd

Gullriset skördas när 1/3 av blommorna är utslagna. Full skörd får man andra året efter plantering. Skördeperioden kan förlängas genom odling av flera sorter. De tidiga sorterna av kanadensiskt gullris ger skörd i augusti. De skördas ofta en och en inom en vecka. De låga sorterna av kanadensiskt gullris ger bra skördar bara de hinner bli färdiga.

Användning

Gullriset används mest som färsk snittblomma. Det kanadensiska gullriset håller ungefär en vecka i vas. För tidigt skördade blomställningar har dålig vashållbarhet. Gullris kan också torakas.

LAMMÖRON

Stachys byzantina K. Koch

Lammöron är en mångårig stenpartiväxt, som bildar tuvor. Stjälkarna blir ca 50 cm höga. Den blommar med blålila blommor i juli. Lammöron övervintrar bra på en lämplig växtplats, men på våta ställen ruttnar plantorna lätt bort.

Odling

Lammöron förökas från frö i mars-april och plantorna planteras ut i maj-juni, ca 25 st/m². För 1000 plantor behövs 5 g frö, som vanligen gror bra. Plantorna ruttnar lätt om sådden är för våt. Planteringsavståndet är beroende av hur snabbt man vill ha ett tätt växtbestånd. Första året odlas lammöron i svart plast, som sedan tas bort.



Lammöron (GK)



Lammöron (IN)

Sorter

Det finns t.ex. sorten *Silver Carpet*.

Skörd

Lammöron blommar och ger skörd andra året efter plantering. Blomstängeln skördas i början av juli innan blommorna slagit ut.

Användning

Mest används lammöron som torkad, både färgen och formen bibehålls. Den kan användas både färsk och torkad t.ex. i buketter och arrangemang. De ulliga grågröna bladen har också varit efterfrågade som både färska och torkade. Med färska blad kan man beklä olika kärl. Om blomstängeln säljs som färsk får den blomma. Vashållbarheten är ca en vecka.

TRÄDGÅRDS-SMÖRBOLL

Trollius L. **Cultorum-gruppen** Flerårig

Växtplatsen skall vara näringsrik, mullrik och solig eller halvskuggig. Smörbollen blommar i maj-juni. pH-värdet 5,5 - 6,5 är lämpligt.

Odling

Fröna sås sent på hösten eller i mars-april i lådor. Fröna måste kylbehandlas 2-3 veckor i -5 °C. Den lämpligaste odlingstemperaturen är +10-15 °C.

Sorter

Det finns frö av vanlig smörboll som kan användas till snitt. Äldre sorten *Gul* blir 50 cm hög. Övriga sorter är bl.a. *Alabaster*, *Cheddar*, *Earliest of All*, *Goldquelle*, *Goliath*, *Orange Globe*, *Orange Princess* och *T. Smith*.

Skörd

Trädgårdssmörbollen skördas när blomknoppen är helt utvecklad, men ännu knoppig och den sätts i djupt vatten strax efter skörd. Samma växtbestånd kan ge skörd under 5-8 års tid.

Användning

Trädgårdssmörbollen används färsk och den håller närmare en vecka i vas.



Trädgårdssmörboll (IN)

BLÅVERBENA

Verbena hastata L.

Flerårig

Verbenan blir ca 1 m hög. Den blommar i augusti. Växtplatsen skall vara sandig, torr och solig. Vattnet får inte stå kvar. Plantorna dör lätt under vintern.

Odling

Verbenan sås i april och planteras på friland i maj-juni, ca 16-25 st/m². Det behövs 2 g frön till 1000 plantor.

Sorter

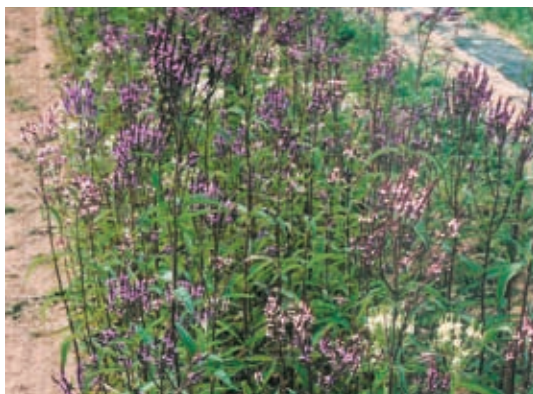
Det finns sorter med blå, ljusröda eller vita blommor.

Skörd

Verbenan skördas under ett par veckor när blommorna är helt utslagna, men innan blomningen är över. Den ger bra skördar.

Användning

Verbenan används både som färsk och som torkad. Den har bra snitthållbarhet.



Blåverbena (GK)

PAPPERSBLOMSTER

Xeranthemum annuum L.

Ettårig

Pappersblomster blir ca 60 cm hög. Den blommar i juli-september med dubbla blommor. Den trivs på en solig plats i lätt jord.

Odling

Pappersblomster sås i maj och plantorna planteras ut i maj-juni, ca 40 st/m². Det går ca 700 frön/g. Till 1000 plantor behövs ca 3 g frö. Fröna grov på en vecka i +15 °C. Plantorna kan behöva stöd. Pappersblomster kan också sås direkt på växtplatsen i slutet av maj i sandblandad jord.

Sorter

Det finns en äldre sortblandning som har dubbla blommor och blir 60 cm hög. Dessutom finns lila, vita och ljusröda sorter.

Skörd

Pappersblomster skördas i augusti när blomman inte ännu är helt utslagen. Stjälkarna klipps av med sax på en gång. Stjälkarna trasslar lätt in sig i varandra vid skörd. Växten ger bra skördar.

Användning

Pappersblomster används mest som torkad och den torkas genast efter skörd. Den kan också användas som färsk.



Pappersblomster (GK)



Pappersblomster (IN)

JÄTTE-ETERNELL

Xerochrysum bracteatum (Vent.) Tzvelev

Ettårig

De höga sorterna blir mellan 80 och 100 cm och de låga 30-45 cm. Jätte-eterneullen blommar från juli ända tills frosten. Den är något frostkänslig.

Odling

Jätte-eterneullen sås i april. Till 1000 plantor behövs ca 3 g frö. Vid direktsådd behövs ca 15 g frö/100 m. Frömängden är 1200-1600 st/g. Groningstemperaturen är +20 °C. Plantorna planteras ut när frostfaran är förbi med 15-20 cm plantavstånd, ca 25 st/m². Temperaturen under odlingen borde hållas över +12 °C. Odlingstiden är 8-10 veckor. Om man tar bort huvudknoppen utvecklas sidokotten mera och man får flera stjälkar. Jätte-eterneullen är normalt en frisk växt, men gråmögel kan ibland förekomma. Odlingsplatsen bör ibland bytas. Den gödulas något mera än andra växter.



Jätte-eterneull (GK)

Sorter

Både låga och höga sorter odlas. De låga sorterna är av äldre *Bikini*-typ, som ger många blommor med kort stängel. De låga sorterna finns i vitt, ljusrött, klarrött, gult och anilinrött.

Den andra gruppen är de höga äldre sorterna. *Borussorum Rex* är klarvit och dubbel, *Ferrugineum* är kopparfärgad och dubbel, *Luteum* är gul och dubbel, *Purpureum* är purpurröd och dubbel, *Eldboll* är mörkröd och dubbel, *Silvery Rose* är rosenröd, *Weisse Kugel* är vit, *Bronze Kugel* är kopparfärgad, *Gold Kugel* är gul, *Rosa Kugel* är rosenröd och *Lachs Kugel* är laxröd. Dessutom finns färgblandningar samt sorterna *Chico*, *Monstrosum* och *Tom Thumb*.



Jätte-eternell (IN)

Skörd

Blommorna skördas innan de är fullt utslagna och de slår ut ännu under torkning. Om blomman plockas för sent slår den ut för mycket och mittpartiet blir alltför dominerande. Växten ger oftast en tillfredsställande skörd, sällan en riktigt bra.

Användning

Jätte-eternellen används främst som torkad. Bladen tas ibland bort innan stjälkarna hängs till torkning. De låga sorterna brukar man tråda. Om jätte-eternellen används som färsk snittväxt håller den endast en kort tid i vas.

PRYDNADSMAJS

Zea mays L. var. *japonica* Van Houtte

Ettårig, kallt växthus

Prydnadsmajsen blir ca 2 m hög. Kolvarna som torkas består av glänsande olivfärgade frön. Den trivs bäst i fuktighetshållande jord på en solig och vindskyddad växtplats.

Odling

Prydnadsmajsen hinner inte bli färdig på friland utan måste odlas i kalla växthus. Fröåtgången är ca 400 g till 1000 plantor. Det går ca 4-5 frön/g.



Prydnadsmajs (IN)

Den sås i april och plantorna planteras med ca 30 x 30 cm plantavstånd efter ca två veckors plantuppdragning i växthus. För pollinerings skull planterar man åtminstone 10 plantor nära varandra. Prydnadsmajsen är vindpollinerad och växterna kan skakas. Olika sorter bör inte planteras bredvid varandra, de kan korsas.

Arter och sorter

Z.m. var. *japonica multicolor* har många olika färger på kolven och odlingen av den har lyckats. Jordgubbsmajsen har röda kolvar. Också odlingen av den har lyckats, men skörden har blivit liten och odlingen räcker från vår till höst. Över 15 prydnadsmajsarter har testats och de flesta lyckas endast i växthus.

Skörd

Kolvarna skördas när majs-kornen i kolven är fasta och hårda. Från kolven tar man bort fodret som finns omkring men det får bli kvar längst nere som prydnad. Vanligen bildas en kolv per planta. Skörden är inte stor.

Användning

Prydnadsmajsen är en prydnadsväxt och nyttoväxt och dessutom går den att torka. Den håller 1-3 veckor.

ZINNIA

Zinnia elegans Jacq.

Ettårig

Växten blommar i juli-september. Frilandszinnia får lätt fläckar på blommorna. Den ihåliga stjälknacken är svag. Plantorna blir 20-100 cm höga. Växtplatsen skall vara varm och solig.

Odling

Till 1000 plantor behövs ca 15 g frö. Det finns 150 frön/g. Fröna groer på 5-10 dagar i +18°C. Odlingstiden är 9-10 veckor och den bästa odlingstemperaturen är +18-20 °C. Fröna sås i mars-april och groningstemperaturen får inte vara under +21 °C. Den groer på en vecka i

+22 °C och fröna täcks. Bladen blir gula om nattemperaturen under plantuppdragningen är under +16 °C. pH-värdet får vara 7. Optimaldagslängden är 14 timmar. Växterna blir mycket låga ifall temperaturen är under +10 °C eller om växtunderlaget är torrt. Plantavståndet är för de höga sorterna 30-40 cm och för de låga 20 cm.

Sorter

Bland de äldre sorterna har *Mammuth*-blandningen pastellfärger och blir 90 cm hög. I *Thumbellina*-blandningen finns olika färger och den blir 15 cm hög. Blandningen *Ruffles* F1 har rikligt med medelstora blommor och den blir 70 cm hög. Sorten *Giant of California* har stora blommor och den blir 50 cm hög. Blandningen



Zinnia (IN)



Zinnia (IN)

Lilliput blir 45 cm hög. Blandningen *Peter Pan Mixed* F1 har flera färger och den blir ca 30 cm hög. Övriga sorter är bl.a. Benarys *Riesen* –serien, *Lilliput Gem* –serien, *Oklahoma* –serien, *Giant* –serien, *Profusion* –serien och *Zinnita* –serien. Zinniasorter är även *Sunbow Purple*, *Sunbow Scarlet*, *Envy*, *Peppermint Stick*, *Big Boy*, *Futura*, *Persianmatto*, *Purple Prince*, *Sprite*, *Envy Double*, *Peppermint Stick*, *Green Apple* och *Fireworks mix*.

Skörd

Zinnian skördas när både blommorna och stjälken är tillräckligt färdiga.

Användning

Zinnian används färsk och den håller närmare en vecka i vas.

Litteratur

NYMAN, I. Snittväxter på friland – odlingsanvisningar. 1994. Svenska lantbrukssällskapens förbund. 117 s. Helsingfors.

RÄTTY, E. & ALANKO, P. Viljelykasvien nimestö. 2004. Puutarhaliiton julk. nro 328. 200 s. Helsinki.

Inhemska och utländska frökataloger:

www.Benary.de

www.exoticgarden.fi

www.helle.fi
Lord Nelson -frön.

www.hyotykasviyhdistys.fi

www.impecta.se

www.isoaidinkasvit.fi

www.jelitto.com

www.kauppila.fi
Suttons -frön.

www.korpikangassiemien.fi
Mr.Fothergill's och Thompson & Morgan -frön.

www.Richters.com

Siemen Vesa. Björneborg. siemenvesa@kolumbus.fi

